

BIBLIOTHECA
UNIV. JAGELL.
CRACOVIENSIS

kat.komp.

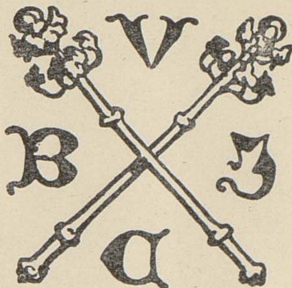
587333 -

Mag. St. Dr. | I

Klasyczy – No 153

Biblioteka Jagiellońska
stdr0000639

587333 –
Mag. St. Dr.
829030

1911 I
1052

~~M~~

Ego sum possessor hujus
libri nempe Ignatius

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~Antonii Dobrzański~~

822

Nº 258.

1871. XI. 59.

PVBLII VIRGILII MARONIS MANTUANI Opera

BUCOLICA & GEORGICA

In Usum Grammaticæ Juventutis

IMPRESSA.

DUBLET
Bib. Jag.

BIBLIOTH. UNIV. JAGELLONICAE

Anno Domini 1717.

CRACOVIÆ, Typis UNIVERSITATIS.

COMPENDIOSA PVB. VIRGILII MARONIS VITA.

587333 I

PVB. VIRGILIUS *Maro. parentibus modicis fuit, patre Marone, Matre Maia Natus est Cn Pompeio Magno & M. Licinio Crasso Consul: Iduũ Octobrium die, in pago qui Andes dicitur, qui est a Mantua non procul Initia ætatis, id est vsq; ad septimũ Annum Cremonæ egit & anno XVII. virilem togam cepit illis Consulibus iterum, quibus natus erat. Evenitq; ut eo ipso die Lucretius Poeta decederet. Sed Virgilius Cremona Mediolanum, & inde paulo post Neapolim transijt: ubi cum literis & Græcis & Latinis vehementissimam operam dedisset, tandem omni cura, omnique studio indulsit Medicinæ & Mathematicæ. Quibus rebus cũ ante alios eruditior, peritiorq; esset, se in vrbem contulit. Eũ Cæsar Augustus magnæ fuisse experientiæ cum didicisset, plurimi fecit, & Pollioni commendavit. Corpore, & staturá fuit grandi, aquilino colore, facie rusticana, valetudine varia, cibi viniq; minimi, alieni non appetens: nam cum bona cuiusdam exulantis offerret ei Augustus, ea repudiavt accipere. Habuit domum Ro-*

mæ

Bibl Jag
1976 St. 2. 65 St. Dr.

mæ in Exquiliis iuxta hortos Mæcenatianos quanquam secessu Campaniæ, Siciliæque plurimum uteretur. Quæcumque ab Augusto peteret, impetrauit. Parentibus quotannis aurum ad abundantem alitum mittebat, quos iam grandis amisit: ex quibus patrem oculis captum, & duos fratres germanos. Silonem impuberem, Flaccum iam adultũ cuius exitium sub nomine Daphnidis deflet Georgica inhonorem Mæcenatis edidit, quod illi vix dũis noto opem tulisset adversus Arij? Canturion violentiam, a quo in altercatione litis agrariæ parũ abfuit quin occideretur. Quæ Georgica cum scriberet traditur quotidie meditatos mane plurimos versus dictare solitum, ac per totum diem retractando, ad paucissimos redigere non absurde carmen ursæ more parere dicens, & lambendo demum effingere. Ea igitur septennio Neapoli. Æneida partim in Sicilia partim in Campania undecim annis confecit. Bucolica eo successu edidit, ut in scena quoq; per cantores crebra pronuntiatione recitarentur At cum Cicero quosdam versus audijsset & statim acri iudicio intellexisset non communi vena editos, iussit ab initio totam eclogam recitari: quam cum accurate pernotasset, in fine ait: Magnæ spes altera Romæ: quasi ipse linguæ Latinæ spes prima fuisset: & Maro futurus esset secunda. Quæ verba postea Æneidi ipse inseruit. Anno vero LII. ut ultimam manum Æneidi imponeret, statuit in Græciam & Asiam secedere, tri-

ennioq; continuo omnem operam limationi dare, ut in reliqua vita tantum Philosophiæ vacaret. Sed cum aggressus iter Athenis occurrisset Augusto riente Rom am revertenti; una cum Cæsare redire statuit. At cum Megara vicinum Athenis oppidum visendi gratia peteret, languorem nactus est: quem non intermissa navigatio auxit; ita ut gravior indies esset, tandem Brundusium aduentavit: ubi diebus paucis obiit X. Kal. Octob: C. Plauio: & Q. Lucretio coss. Qui cum gravari morbo se sentiret, scrinia sæpe & magna instantia petiuit, crematurus Æneida: quibus negatis, testamento comburi jussit: u rem inemendatam imperfectamq; sed negante ii Augusto, illa vario & Tucæ cegavit, quæ cussu Augusti a baoret Blocio Tucca emendata, in lucem prodiere Voluit sua ossa Neapolim transferri ubi diu & suavissime vixerat, ac extrema valetudine hoc ipse sibi epitaphium fecit, distichon

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini pascua, rura, duces.

Translata igitur iussu Augusti eius ossa, (pro statuerat) Neapolim fuere, sepultaque via Puteolana intra lapidem II. cuius sepulchro id disti chon, quod fecerat, inscriptum est.

Ex Tib. Claudio Donato.

PVB.

P. VIRGILII MARONIS BUCOLICON LIBER.

TITYRUS, Ecloga. I.

Arg. *Virgilius in persona Tityri fortunam suam beneficiaque Cæsaris explicat: ex adverso Melibæum introducit extorrem, exulem.*

Melibæus, Tityrus.

M. Tityre, tu patulæ recubans sub tegmine fagi (avena:
Silvestrem tenui Musam meditaris
Nos patriæ finis, & dulcia linquimus arva;
Nos Patriam fugimus: tu, Tityre, lentus in umbra
Formosam resonare doces Amarylida silvas.
T. O Melibœe, *Deus nobis hæc otia fecit*
Namque erit ille mihi semper deus: illius aram
Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.
Ille meos errare boves, ut cernis & ipsum.
Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti.
M. Non equidem invideo, miror magis, undique
Vsque adeo turbatur agris, en ipse capellas (totis
Protinus æger ago: hanc etiam vix, Tityre, duco.
Hic inter densas corulos modo namque gemellos,
Spem gregis, ah silice in nuda connixa reliquit.
Sæpe malum hoc nobis, si mens non læva fuisset,
De cœlo tactas memini prædicere quercus:

(Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.)
Sed tamen, iste deus qui sit, da, Tityre nobis.
T. Vrbem, quam dicuntRomam, Melibœe, putavi.
Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus
Pastores ovium teneros depellere foetus,
Sic canibus catulos similes, sic matribus hædos.
Noram: sic parvis componere magna solebam.
Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.
M. Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?
T. Libertas: quæ sera tamen respexit inertem,
Candidior postquam tondenti barba cadebat;
Respexit tamen & longo post tempore venit,
Postquam nos amaryllis habet, Galatea reliquit.
Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat
Nec spes libertatis erat, nec cura peculi,
Quamvis multa meis exiret victima septis,
Pinguis & ingratæ premeretur caseus urbi,
Nonunquã gravis ære domũ mihi dextra redibat.
M. mirabar. quid mœsta deos Amarylli, vocares;
Cui pendere sua patereris in arbore poma.
Tityrus hinc aberat, ipsæ te, Tityre, pinus,
Ipsi te fontes, ipsa hæc arbusta vocabant.
T. Quid facerem? neque servitio me exire licebat;
Nec tam præsentes alibi cognoscere divos.
Hic illum vidi juvenem, Melibœe, quotannis,
Bis senos cui nostra dies altaria fumant.
Hic mihi responsum primus dedit ille petenti:
Pascite, ut ante boves pueri: submittite tauros.
M. Fortunate senex, ergo tua rura manebunt?
Et tibi magna satis: quamvis lapis omnia nudus.
Limosoque palus obducat pascua junco:

Non

Non insveta graves tentabunt pabula fœtas:
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate senex, hic inter flumina nota,
Et fontes sacros, frigus captabis opacum.
Hinc tibi, quæ semper vicino ab limite sepes,
Hyblæis apibus florum depasta salicti.
Sæpe levi somnum suadebit inire susurro;
Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras,
Nec tamen interea raucæ, tua cura palumbes,
Nec gemere acria cessabit turtur ab ulmo.
T. Ante leves ergo pascentur in æthere cervi:
Et freta destituent nudos in littore pisces:
Ante, pererratis amborum finibus exsul,
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quam nostro illius labatur pectore vultus.
M. At nos hinc alii sitientes ibimus Afros:
Pars Scythiam, & rapidũ Cretæ veniemus Oaxem.
Et penitus toto divisos orbe Britannos.
En umquam patrios longo post tempore fines,
Pauperis & tuguri congestum cespite culmen,
Post aliquot mea regna videns mirabor aristas?
Impius hæc tam culta novalia miles habebit?
Barbarus has segetes? en quo discordia cives.
Produxit miseros! en quos consevimus agros!
Insere nunc, Melibœe, piros; pone ordine vites
Ite meæ, felix quondam pecus, ite capellæ.
Non ego vos posthac, viridi projectus in antro,
Dumosa pendere procul de rupe videbo.
Carmina nulla canam, non me pascente, capellæ,
Florentem cytisum, & salices carpetis amaras.
T. Hic tamen hanc mecum poteras requiescere noctem,

Fronde super viridi, sunt nobis mitia poma,
Castaneæ molles, & pressi copia lactis.
Et jam summa procul villarum culmina fumant.
Maioresq; cadunt altis de montibus umbræ

ALEXIS, ECLOGA II

ARG Sub persona Corydonis queritur, quod apud Alexin parum sit gratiosus; imitatur Theocritum cidyllio tertio, cui Comestes nomen est.

FOrmosum pastor Corydon ardebat Alexin,
Delicias domini: nec quid speraret, habebat.
Tantum inter densas umbrosa cacumina fagos
Assidue veniebat ibi hæc incondita solus
Montibus & silvis studio jactabat inani.
O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas?
Nil nostri miserere, mori me denique coges.
Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant:
Nunc virides etiam occultant spineta lacertos
Thestilis & rapido fessis messoribus æstu
Allia, serpillumque herbas contundit olentes.
At mecum raucis, tua dum vestigia lustro,
Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.
Nonne fuit satius, tristis Amarillidis iras
Atque superba pati fastidia? non ne Menalcan?
Quamvis ille niger, quamvis tu candidus esses.
O formose puer, nimium ne crede colori.
Alba ligustra cadunt, vacinia nigra leguntur.
Despectus tibi sum, nec qui sim quæris, Alexi:
Quam dives pecoris; nivei quam lactis abundans:
Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.
Lac mihi non æstate novum, non frigore desit.
Canto, quæ solitus, si quando armenta vocabat,
Amphi-

Amphion Dircæus in Actæo Aracintho.
Nec sum adeo informis: nuper me in littore vidi,
Cum placidũ ventis staret mare non ego Daphnim
Judice te metuam, si nunquam fallat imago.
O tantum libeat mecum tibi sordida rura,
Atque humiles habitare casas, & figere cervos,
Hædorumque gregem viridi compellere hibisco!
Mecum una in silvis imitabere Pana canendo.
Pan primus calamos cera conjungere pluris
Instituit: Pan curat oves, oviumque magistros.
Nec te pœniteat calamo trivisse labellum.
Hæc eadem ut sciret, quid non faciebat Amyntas?
Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula, Damœtas dono mihi quam dedit olim,
Et dixit moriens: Te nunc habet ista secundum.
Dixit Damætas: invidit stultus Amyntas.
Præterea duo, nec tuta mihi valle reperti
Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo.
Bina die siccant oves ubera: quos tibi servo.
Jam pridem à me illos abducere Thestylis orat;
Et faciet: quoniam sordent tibi munera nostra.
Huc ades, ô formose puer tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis: tibi candida Nais,
Pallentes violas & summa papavera carpens,
Narcissum & florem jungit bene olentis anethi-
Tum, casia atque aliis intexens suavibus herbis,
Mollia luteolâ pingit vacinia caltha.
Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.
Castaneasqe nuces, mea quas Amaryllis amabat.
Addam cerea pruna & honos erit huic quoque po-
Et vos, ô lauri, carpam, & te proxima myrte (mo.
Sic positæ quoniam suaves miscetis odores.

Rusticus es, Corydon, nec munera curat Alexis:
Nec si muneribus certes, concedat Iolas.
Eheu, quid volui misero mihi? floribus austrum
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.
Quem fugis, ah demens? habitarunt Dî quoq; silvas,
Dardaniusque Paris, Pallas, quas condidit, arces
Ipsa colat. nobis placeant ante omnia silvæ.
Torva leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam;
Florentem cytisum sequitur lasciva capella:
Te Corydon, ô Alexi, *Trahit sua quemq; voluptas.*
Aspice; aratra jugo referunt suspensa juvenci,
Et sol crescentes decedens duplicat umbras:
Me tamen urit amor. *Quis enim modus adsit amori?*
Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit!
Semiputata tibi frondosa vitis in ulmo est.
Quin tu aliquid saltem, potius quorũ indiget usus,
Viminibus mollique paras detexere junco?
Invenies alium, si te hic fastidit, Alexis.

PALÆMON, ECLOGA III.

ARG. *Lites sub judice Palæmone: præmium victori. Sumptum est à Theocriti Nomeo.*

MENALCAS, DAMOETAS, PALÆMON.

M. DIc mihi, Damœta cujũ pecus? an Melibœi?
Da. Non: verũ Ægonis, nuper mihi tradidit Ægon.
M. Infelix ô semper oves pecus! ipse Neæram
Dum fovet, ac, ne me sibi præferat illa, veretur,
Hic alienus oves custos bis mulget in hora:
Et succus pecori, & lac subducitur agnis.
Da. Parcius ista viris tamen objicienda memento.
Novimus & qui te transversa tuentibus hircis,
Et quo

Et quo, sed faciles, Nymphæ risere sacello.
Me. Tum credo, cum me arbustũ videre Myconis,
Atque mala vites incidere falce novellas.
D. Aut hic ad veteres fagos, cum Daphnidis arcũ
Fregisti & calamos: quæ tu, perverse Menalca,
Et cum vidisti puero donata, dolebas,
Et si, non aliqua nocuisses, mortuus esses.
Me Quid domini faciunt, audent cum talia fures
Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum
Excipere insidiis, multum latrante Lycisca?
Et cum clamarem: Quo nunc se proripit ille?
Tityre, coge pecus: tu post carecta latebas.
Da. An mihi cantando victus non redderet ille,
Quem mea carminibus meruisset fistula, caprum?
Si nescis, meus ille caper fuit, & mihi Damon
Ipse fatebatur: sed reddere posse negabat.
Me. cantando tu illũ? aut umquam tibi fistula cera
Juncta fuit? non tu in triviis, indocte, solebas
Stridenti miserum stipula disperdere carmen?
Da. Vis ergo inter nos, quid possit uterque, vicissim
Experiamur? ergo hanc vitulam, ne forte recuses,
Bis venit ad mulctram, binos alit ubere fœtus,
Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.
Me De grege non ausium quicquã deponere tecũ.
Est mihi namque domi pater, est injusta noverca:
Bisque die numerant ambo pecus, alter & hædos.
Verum, id, quod multo tute ipse fatebere majus,
Insanire libet quoniam tibi, pocula ponam:
Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis:
Lenta quibus torno facili superaddita vitis
Diffusos hedera vestit pallente corymbos.
In medio duo signa: Conon: & quis fuit alter,

Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem ?
Tempora quæ meſſor, quæ curvus arator haberet?
Necdum illis labra admovi, ſed condita ſervo.
Da. Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit:
Et molli circum eſt anſas amplexus acantho:
Orpheaque in medio poſuit, ſilvaſque ſequentes.
Nec dum illis labra admovi, ſed condita ſervo.
Si ad vitulam ſpectes, nihil eſt quod pocula laudes.
Me. Numquã hodie effugies. veniam, quocunque vocaris.
Audiat hæc tantum vel qui venit, ecce, Palæmon:
Efficiam, poſthac ne quemquam voce laceſſas.
Da. Quin age, ſiquid habes; in me mora non erit ulla:
Nec quemquam fugio. tantum, vicine Palemon,
Senſibus hæc imis (res eſt non parva) reponas.
Pa. Dicite: quandoquidẽ in molli cõſedimus herba.
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos:
Nunc frondent ſilvæ, nunc formoſiſſimus annus.
Incipe, Damoeta: tu deinde ſequere, Menalca.
Alternis dicetis: amant alterna Camenæ.
D. Ab Joue principium Muſæ: *Iouis omnia plena:*
Ilie colit terras, illi mea carmina curæ- (me
Me. Et me Phœbus amat: Phœbo ſua ſemper apud
Munera ſunt lauri, & ſuave rubens hyacinthus.
Da. Malo me Galathea petit laſciva puella;
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante videri.
M. At mihi ſeſe offert ultro, meus ignis Amyntas:
Notior ut jam ſit canibus non Delia noſtris (tavi
Da. Parta meæ Veneri ſunt munera: namque no-
Ipſe locum, aëreæ quo congeſſere palumbes.
Me. Quod potui, puero ſilveſtri ex arbore lecta
Aurea mala decem miſi: cras altera mittam.

D. O quõ-

O Quoties & quæ nobis Galatea locuto est.
Partem aliquam, venti, divum referatis ad aures.
M Quid prodest, quod me ipse animo non spernis;
Si, dũ tu sectaris apros, ego retia servo? (Amynta
D. Phyllida mitte mihi: meus est natalis, Iola:
Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.
Me. Phillida amo ante alias; nam me discedere fle-
Et Longum formose vale, vale, inquit Iola (vit.
Da. Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres,
Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.
Me. Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis,
Lenta salix fœto pecori, mihi solus Amyntas.
D. Pollio amat nostram, quamvis sit rustica, Musã:
Pierides, vitulam lectoris pascite vestro.
Me. Pollio & ipse facit nova carmina pascite taurũ,
Jam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.
Da Qui te, Pollio, amat, veniat, quo te quoq; gaudet
Mella fluant illi, ferat & rubus asper amomum.
Me. Qui baviũ non odit, amat tua carmina, Mævi:
Atque idem jungat vulpes, & mulgeat hircos.
D Qui legitis flores, & humi nascentia fraga,
Frigidus. ô Pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.
Me, Parcite oves nimiũ procedere: non bene ripæ
Creditur. ipse aries etiam nunc vellera siccat:
Da. Tityre, pascentes à flumine reicecapellas:
Ipse ubi tempus erit, lomnes in fonte lavabo,
Me. Cogite oves, pueri: si lac præceperit æstus,
Vt nuper, frustra prensabimus ubera palmis.
Da. Eheu, quã pingui macerest mihi taurus in arvo:
Idem amor exitium est pecori pecorisque magistro!
Me. His certe neque amor causa est. vix ossibus
hærent.
Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.
D. Dic,

Da. Dic, quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo:
Tres pateat cœli spatium non amplius ulnas.
Me. Dic, quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores: & Phyllida solus habeto.
Pa. Non nostrũ inter vos tantas componere lites:
Et vitula tu dignus. & hic: & quisquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.
Claudite jam rivos pueri. sat prata biberunt.

POLLIO, ECLOGA IV.

ARG. *Genethliacon canit Salonino, Asinio Pollione nato, post captas in Dalmatia Salonas, simul & Augusti laudes Sibyllino Carmine paullo altius intonat.*

SIcelides Musæ, paulo majora canamus.
Non omnes arbusta juvant, humilesque myricæ.
Si canimus silvas, silvæ sint Consule dignæ.
Vltima Cumæi venit jam carminis ætas:
Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo.
Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna:
Jam nova progenies cœlo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave Lucina: tuus jam regnat Apollo.
Teque adeo decus hoc ævi, te Consule, inibit,
Pollio. & incipient magni procedere menses.
Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua solvent formidine terras.
Ille deûm vitam accipiet, divisque videbit
Permistos heroas, & ipse videbitur illis,
Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.
At tibi prima, puer, nullo munuscula cultu.

Errantes hederas passim cum baccare tellus,
Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.
Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ
Vbera: nec magnos metuent armenta leones:
Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
Occidet & serpens, & fallax herba veneni
Occidet: Assyrium vulgo nascetur amomum
At simul heroum laudes, & facta parentis
Iam legere, & quæ sit poteris cognoscere virtus;
Molli paulatim flavescet campus arista.
Incultisque rubens pendebit sentibus uva:
Et duræ quercus sudabunt roscida mella.
Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetin ratibus, quæ cingere muris
Oppida, quæ iubeant telluri infindere sulcos.
Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehet Argo
Delectos heroas, erunt etiam altera bella,
Atque iterum ad Troiã magnus mittetur Achilles.
Hinc, vbi iam firmata virum te fecerit ætas,
Cedet & ipse mari vector, nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
Non rastros patietur humus, non vinea falcem:
Robustus quoque iam tauris iuga solvet arator.
Nec varios discet mentiri lana colores:
Ipse sed in pratis aries iam suave rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto:
Sponte sua sandyx pascentes vestiget agnos.
Talia secla suis dixerunt currite, fusis;
Concordes stabili fatorum numine Parcæ.
Aggredere ô magnos (aderit iam tempus) honores,
Chara deum soboles, Magnum Iovis incrementũ.

Aspi-

Aspice convexo nutantem pondere mundum.
Terrasque, tractusq; maris, cœlumq; profundum:
Aspice, venturo lætentur ut omnia seclo.
O. mihi tam longe maneat pars vltima vitæ,
Spiritus, & quantum sat erit tua dicere facta.
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamuis, atque huic pater
Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo. (adsit:
Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet,
Pan, etiam Arcadia dicat se iudice victum.
Incipe parve puer risu cognoscere matrem:
Matri longa decem tulerunt fastidia menses.
Incipe parve puer: cui non risere parentes,
Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

DAPHNIS, Ecloga V.

ARG. *Pastores alternatim, in persona Daphnis, Iulij Cæsaris mortem deplorant, & divinos illi decernunt honores.*

MENALCAS, MOPSVS.

CVr non Mopse, (boni quoniam convenimus ambo,
Tu calamos inflare leves, ego dicere versus,)
Hic corylis mixtas inter consedimus vlmos?
MO. Tu maior; tibi me est æquũ parêre Menalca,
Sive sub incertas Zephyris motantibus vmbras,
Sive antro potius succedimus: aspice vt antrum
Sylvestris raris sparsit labrusca racemis.
ME, Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.
MO Quid, si idem certet Phœbũ superare canendo?
ME. Incipe Mopse prior, si quos aut Phyllidis ignes
Aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri.

Inci-

Incipe: pascentes servabit Tityrus hædos,
MO. Immo hæc, in viridi nuper quæ corticesagi
Carmina descripsi, & modulans alterna notavi,
Experiar: tu deinde iubeto certet Amyntas.
ME. Lenta salix quantum pallenti cedit olivæ;
Puniceis humilis quantum saliunca rosetis:
Iudicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.
MO. Sed tu desine plura puer: successimus antro,
Extinctum Nymphæ crudeli funere Daphnim.
Flebant: vos coryli testes, & flumina Nymphis;
Cum complexa sui corpus miserabile nati,
Atque deos atque astra vocat crudelia mater.
Non vlli pastos illis egere diebus, (amnem
Frigida Daphni boves ad flumina; nulla neque
Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam.
Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse leones
Interitum, montesque feri, syluæque loquuntur.
Daphnis & Armenias curru subiungere tigres
Instituit: Daphnis thyasos inducere Baccho,
Et foliis lentas intexere mollibus hastas.
Vitis vt arboribus decori est, vt vitibus uvæ,
Vt gregibus tauri, segetes vt pinguibus aruis:
Tu decus omne tuis: postquam te fata tulerunt;
Ipsa Pales agros, aque ipse reliquit Apollo.
Grandia sæpe quibus mandavimus hordea sulcis,
Infelix lolium, & steriles dominantur avenæ:
Pro molli viola, pro purpureo narcisso,
Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.
Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras
Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis.
Et tumulum facite, & tumulo superaddite carmen:
Daphnis ego in syluis, hinc vsque ad sidera notus,
For-

Formosi pecoris custos, formosior ipse,
ME. Tale tuum carmen nobis divine Poëta,
Quale sopor fessis in gramine, quale, per æstum
Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo.
Nec calamis salum æquiparas, sed voce magistrū.
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo. (sim
Nos tamen hæc quocumq; modo tibi nostra vicis-
Dicemus, Daphninque tuum tollemus ad astra:
Daphnin ad astra feremus: amauit nos quoque Da-
Mo. An quidquā nobis tali sit munere maius?(phnis
Et puer ipse fuit cantari dignus: & ista
Iam pridem Stimichon laudauit carmina nobis.
Me. Candidus insuetum miratur limen Olympi:
Sub pedibusque videt nubes, & sidera Daphnis.
Ergo alacres syluas & cætera rura voluptas,
Panaque pastoresque tenet, Dryadasque puellas;
Nec lupus insidias pecori, nec retia cervis
Vlla dolū meditantur; amat bonus otia Daphnis.
Ipsi lætitia voces ad sidera iactant
Intonsi montes: ipsæ iam carmina rupes,
Ipsa sonant arbusta, Deus deus ille, Menalca.
Sis bonus ô felixque tuis, en quatuor aras:
Ecce duas tibi Daphni, duoque altaria Phæbo.
Pocula bina novo spumantia lacte quotannis.
Craterasque duos statuam tibi pinguis olivi:
Et multo inprimis hilarans convivia Baccho,
(Ante focum, si frigus erit: si messis, in umbra,)
Vina novum fundam calathis Ariusia nectar.
Cantabunt mihi Damœtas, & Lyctius Ægon;
Saltantes Satyros imitabitur Alphesibœus,
Hæc tibi semper erunt, & cum solemnia vota
Reddemus Nymphis, & cum lustrabimus agros.
Dum-

Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit,
Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ,
Semper honos nomenq; tuum, laudesq; manebunt
Vt Baccho, Cererique tibi sic vota quotannis.
Agricolæ facient: damnabis tu quoque votis.
MO Quæ tibi, quæ tali reddam pro Carmine dona?
Nam neque me tantum venientis sibilus Austri,
Nec percussa iuvant fluctu tam littora, nec quæ
Saxosas inter decurrunt flumina valles.
ME Hac te nos fragili donabimus ante cicuta.
Hæc nos, Formosum Corydon ardebat Alexin:
Hæc eadem docuit, cuium pecus? an Melibæi?
MO. At tu sume pedũ, (quod me cum sæpe rogaret
Non tulit Attigenes: & erat tum dignus amari:)
Formosum paribus nodis, atque ære Menalca.

SILENVS, Ecloga VI.

ARG. *Epicurea secta exprimitur: & Silenum, quasi voluptatis symbolum, inducit cum Satyris temulentum.*

Inscriptio huius Eclogæ in Romano codice.

FAVNORUM, SATYRORUM ET SILVANORUM DELECTATIO.

POETA.

PRima Siracusio dignata est ludere versu
Nostra, nec erubuit sylvas habitare, Thalia,
Cum canerem reges, & prælia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit: pastorem, Tityre, pingues
Pascere oportet oves, deductum dicere carmen.
Nunc ego (namque super tibi erunt, qui dicere lau-
Vare tuas cupiant, & tristia condere bella) (des
Agrestem tenui meditabor arundine Musam.
Non iniussa cano: si quis tamen hæc quoq; si quis
Captus, amore leget, te nostræ Vare, myricæ

Te nemus omne canet:necPhæbo gratior vlla eſt,
Quam ſibi quæ Vari præſcripſit pagina nomen.
Pergite Pierides: Chromis & Mnaſylus in antro
Silenum pueri ſomno videre iacentem,
Inflatum heſterno venas, vt ſemper Iaccho.
Serta procul tantum capiti delapſa iacebant:
Et gravis attrita pendebat cantharus anſa.
Aggreſſi (nam ſæpè ſenex ſpe carminis ambos.
Luſerat) inijciunt ipſis ex vincula ſertis,
Addit ſe ſociam, timidiſque ſupervenit Ægle:
Ægle Naiadum pulcherrima: iamque videnti
Sanguineis frontem moris, & tempora pingit.
Ille dolum ridens, quo vincula nectitis? inquit.
Solvite me pueri: ſatis eſt potuiſſe videri.
Carmina, quæ vultis, cognoſcite: carmina vobis;
Huic aliud mercedis erit: ſimul incipit ipſe.
Tum verò in numerũ Fannoſque,feraſque videres
Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
Nec tantum Phæbo gaudet Parnaſſia rupes:
Nec tantum Rhodope,miratur & Iſmarus Orphea:
Namque canebat,vti magnum per inane coacta
Semina terrarumque, animæque, mariſque,fuiſſet,
Et liquidi ſimul ignis vt his exordia primis
Omnia, & ipſe tener mundi concreverit orbis.
Tum durare ſolum, & diſcludere Nerea Ponto
Cæperit, & rerum paulatim ſumere formas.
Iamque novum terræ ſtupeant luceſcere Solem,
Altius atque cadant ſummotis nubibus imbres
Incipiant ſylvæ cum primum ſurgere, cumque
Rara per ignotos errent animalia montes.
Hinc lapides Pyrrhæ iactos, Saturnia regna,
Caucaſeaſque refert volucres,furtumq; Promethei.
His adiungit Hylam, nautæ quo fon te relictum
Cla-

Clamassent; vt littus, Hyla, Hyla, omne sonaret.
Et fortunatam, si nunquam armenta fuissent,
Pasiphaen nivei solatur amore iuvenci.
Ah, virgo infelix, quæ te dementia cepit?
Prœtides implerunt falsis mugitibus agros:
At non tam turpes pecudum tamen vlla secuta est
Concubitus, quamvis collo timuisset aratrum,
Et sæpè in levi quæsisset cornua fronte.
Ah, virgo infelix, tu nunc in montibus erras:
Ile, latus niveum molli fultus hyacintho:
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,
Aut aliquam in magno sequitur grege, claudite
Nymphæ,
Dictææ, Nymphæ nemorum iam claudite saltus;
Si quâ forte ferant oculis se se obvia nostris
Errabunda bovis vestigia; forsitan illum
Aut herba captum viridi, aut armenta secutum,
Perducant aliquæ stabula ad Gortynia vaccæ.
Tum canit Hesperidum miratam mala puellam,
Tum Phaethontiadas musco circumdat amaræ
Corticis, atque solo proceras erigit alnos
Tum canit, errantem Permessi ad flumin aGallum
Aonas in montes vt duxerit vna sororum:
Vtque viro Phœbi chorus assurrexerit omnis;
Vt linus hæc illi divino carmine pastor,
Floribus, at que apio crines ornatus amaro,
Dixerit;hos tibi dant calamos, (an accipe,) Musæ,
Ascræo quos ante seni, quibus ille solebat
Cantando rigidas deducere montibus ornos.
His tibi Grynæi nemoris dicatur origo:
Nequis sit lucus, quo se plus iactet Apollo:
Quid loquar, aut Scyllam Nisi? aut quam fama se-
quuta est?

Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto,
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?
Aut ut mutatos Terrei narraverit artus?
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit?
Quo cursu deserta petiverit, & quibus ante
Infelix sua tecta supervolitaverit alis?
Omnia, quæ Phœbo quondam meditante beatus,
Audijt Eurotas, iussitque ediscere lauros,
Ille canit: pulsæ referunt ad sidera valles:
Cogere donec oves stabulis, numerumque referre
Iussit, & invito processit VesperOlympo.

MELIBOEVS, Ecloga VII.

Arg, *Contentionem duorũ pastorũ habet: Amatoria est*

Corydon, Thyrsis.

M. Forte sub arguta consederat ilice Daphnis,
Compulerantq; greges Corydon & Thyrsis in unum.
Thyrsis oves, Corydon distentas lacte capellas:
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares & respondere parati.
Heic mihi, dum teneras defendo à frigore myrtos,
Vir gregis ipse caper deerraverat: atque ego Daphnin
Aspicio ille vbi me contra videt, ocius, inquit,
Huc ades ô Melibæe, (caper tibi salus, & hædi,)
Et, si quid cessare potes, requiesce sub vmbra.
Huc ipsi potum venient per prata iuvenci:
Hic viridis tenera prætexit arundine ripas.
Mincius, æque sacra resonant examina quercu.
Quid facerem? neque ego Alcippem, nec Phyllida habebam,
Depulsos à lacte domi quæ clauderet agnos,

Et cer-

Et certamen erat, Corydon cum Thyrside, magnũ,
Posthabui tamen illorum mea seria ludo.
Alternis igitur contendere versibus ambo
Cœpere: alternos Musæ meminisse volebant.
Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrsis.
C. Nymphæ, noster amor, Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro, concedite: (proxima Phœbi
Versibus ille facit) aut, si non possumus omnes,
Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.
T. Pastores hedera crescentem ornate Poetam
Arcades, invidia rumpantur vt ilia Codro,
Aut, si vltra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.
C. Setosi caput hoc apri tibi Delia parvus,
Et ramosa Mycon vivacis cornua cervi.
Si proprium hoc fuerit, levi de marmore tota
Puniceo stabis suras evincta cothurno.
T. Sinum lactis & hæc te liba Priape quotannis
Expectare sat est: custos es pauperis horti.
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,
Si fœtura gregem suppleverit, aureus esto.
C. Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyblæ,
Candidior cycnis hedera formosior alba:
Cum primum pasti repetent præsepia tauri,
Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.
T. Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis,
Horridior rusco, proiecta vilior alga,
Si mihi non hæc lux toto iam longior anno est.
Ite domum pasti, si quis pudor, ite iuvenci.
C. Muscosi fontes, & somno mollior herba,
Et quæ vos rara viridis tegit arbutus vmbra,

Solſtitium pecori defendite: iam venit æſtas
Torrida, iam læto turgent in palmite gemmæ.
T. Hic focus, & tædæ pingues, hic plurimus ignis
Semper, & aſſidua poſtes fuligine nigri.
Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
C. Stant & iuniperi, & caſtaneæ hirſutæ:
Strata iacent paſſim ſua quæque ſub arbore poma.
Omnia nunc rident: at, ſi formoſus Alexis
Montibus his abeat, videas & flumina ſicca.
T. Aret ager: vitio moriens ſitit aeris herba,
Liber pampineas invidit collibus vmbras,
Phyllidis aduentu noſtræ nemus omne virebit:
Iupiter & læto deſcendet plurimus imbri.
C. Populus Alcidæ gratiſſima, vitis Iaccho,
Formoſæ myrtus Veneri, ſua laurea Phœbo.
Phyllis amat corylos, illas dum Phyllis amabit,
Nec myrtus vincet corylos, nec laurea Phœbi,
T. Fraxinus in ſylvis pulcherrima, pinus in hortis,
Populus in fluvijs, abies in montibus altis.
Sæpius at ſi me, Lycida formoſe reviſas,
Fraxinus in ſyluis cedet tibi, pinus in hortis.
M. hæc memini & victũ fruſtra contendere Thyrſin:
Ex illo Corydō, Corydon eſt tempore nobis.

PHARMACEVTRIA, ECLOGA VIII.

ARG. *Habet duas partes, prior conqueſtionem, poſterior veneficia continet, Theocritea eſt.*

DAMON, ALPHESIBOEVS.

PAſtorum Muſam, Damonis, & Alpheſibœi,
Immemor herbarum quos eſt mirata iuvenca
Certantes, quorum ſtupefactæ carmine lynces,
Et mutata ſuos requierunt flumina curſus:

Damonis Musam dicemus, & Alphesibœi.
Tu mihi, seu magni superas iam saxa Timavi,
Sive oram Illyrici legis æquoris; en erit unquam
Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta?
En erit, vt liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?
A te principium, tibi desinet accipe iussis
Carmina cœpta tuis: atque hanc sine tempora circũ
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.
Frigida vix cœlo noctis decesserat umbra,
Cum ros in tenera pecori gratissimus herba est:
Incumbens tereti Damon sic cœpit olivæ.
D: Nascere, præque diem veniens age Lucifer al-
Coniugis indigno Nisæ deceptus amore (mum:
Dum queror, & divos, quanquam nil testibus illis
Profeci, extrema moriens tamen alloquor hora.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Mænalus argutumque nemus, pinosque loquentes
Semper habet, semper pastorum ille audit amores,
Panaque, qui primus calamos non passus inertes.
Incipe Mœnalios mecum mea tibia versus.
Mopso Nisa datur, quid non speremus amantes?
Iungentur iam gryphes equis, æuoque sequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.
Mopse novas incide faces: tibi ducitur vxor.
Sparge marite nuces: tibi deserit Hesperus OEtam.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
O digno coniuncta viro, dum despicis omnes,
Dumque tibi est odio mea fistula, dumque capellæ,
Hirsutumque supercilium, prolixaque barba:
Nec curare Deum credis mortalia quemquam.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Sepibus in nostris parvam te roscida mala,
(Dux

(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem,
Alter ab undecimo tum me iam cæperat annus,
Iam fragiles poteram à terra contingere ramos.
Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.
Incipe Mœnalios mecum mea tibia versus.
Nunc scio, quid sit amor: duris in cotibus illum
Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,
Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.
Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.
Sævus amor docuit natorum sanguine matrem
Commaculare manus, crudelis tu quoque mater.
Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer: crudelis tu quoque mater,
Incipe Mœnalios mecum mea tibia versus.
Nunc & oues vltro fugiat lupus: aurea duræ
Mala ferant quercus: Narcisso floreat alnus:
Pinguia corticibus sudent electra myricæ:
Certent & cycnis vlulæ: sit Tityrus Orpheus:
Orpheus in sylvis, inter Delphinas Arion.
Incipe Mœnalios mecum mea tibia versus.
Omnia vel medium fiant mare, vivite syluæ.
Præceps aerij specula de montis in undas
Deferar: extremum hoc munus morientis habeto
Desine Mœnalios, iam desine tibia versus.
Hæc Damon: vos, quæ responderit Alphesibœus;
Dicite Pierides: *Non omnia possumus omnes.*
A Effer aquam, & molli cinge hæc altaria vitta:
Verbenasque adoli pingues, & mascula thura:
Coniugis, ut magicis sanos avertere sacris
Experiar sensus: nihil hic nisi carmina desunt.
Ducite ab urbe domũ mea carmina ducite Daphnin.
Carmina vel cœlo possunt deducere lunã
Carminibus Circe socios mutavit Vlissi:

Frigi-

Frigidusin pratis cantandorumpitur anguis(phnin.
Ducite ab vrbe domũ, mea carmina, ducite Da-
Terna tibi hæc primum triplici diversa colore
Licia circum do: terque hæc altaria circum
Effigiem duco: numero Deus impare gaudet.
Ducite ab urbe domũ mea carmina ducite Daph-
Necte tribus nodis ternos Amarylli colores (nim.
Necte Amarylli modo, & veneris, dic,vincula necto. (Dahnim.
Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite
Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit
Vno eodemque igni: sic nostro Daphnis amore.
Sparge molam & fragiles incende bitumine lauros.
Daphnis me malus vrit: ego hanc in Daphnide laurum. (hnim.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Dap.
Talis amor Daphnim: qualis, cum fessa iuvencum
Per nemora, atque altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ rivum viridi procumbit in herba,
Perdita: nec seræ meminit decedere nocti:
Talis amor teneat, nec sit mihi cura mederi.
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Daphnim
Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit,
Pignora cara sui, quæ nunc ego limine in ipso
Terra tibi mando: debent hæc pignora Daphnim
Ducite ab vrbe domũ, mea carmina, ducite Dap-
Has herbas,atq;hæcPonto mihi lecta venena,(nim
Ipse dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri, & secundere sylvis
Mœrin, sæpe animas imis exire sepulchris.
Atque satas alio vidi traducere messes. (hnim.
Ducite ab urbe domum, mea carmina,ducite Dap-
Fer cineres Amarylli foras: rivoque fluenti
Trans-

Transque caput iace:ne respexerishisegoDaphnim
Aggrediar. nihil ille deos, nil carmina curat.
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Dap-
Aspice,corripuit tremulis altaria flammis (hnim.
Sponte sua,(dumfore moror.) cinis ipse: bonũ sit.
Nescio quis certe est, & Hylax in limine latrat.
Credimus ? an *qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.*
Parcite, ab urbe venit, iam parcite carmina, Dap
hnis.

MOERIS. Ecloga IX.

ARG. *Referta est querelis. Virgilius agros repetens pene occisus est à Centurione Ario: miscet & Augusti laudes.*

LYCIDAS, MOERIS.

QVo te Mœri pedes,an, (quo via ducit,)in ur-
bem?
M. O. Lycida, vivi pervenimus, advena nostri,
Quod nunquam veriti sumus(vt possessor agelli
Diceret hæc mea sunt, veteres migrate: Coloni
Nunc victi tristes (QVONIAM *sors omnia versat,*)
Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hædos.
L. Certe equidem audierã, qua se subducere colles
Incipiunt,mollique iugũ demittere clivo, (fagi,
Vsquè ad aquam, & veteris, iam fracta cacumina
Omnia carminibus vestrum servasse Menalcam.
M. Audieras, & fama fuit sed carmina tantum.
Nostra valent, Lycida, tela inter Martia. quantũ
Chaonias dicunt aquila veniente columbas,
Quod nisi me quacunque novas incidere lites
Ante sinistra cava monuisset ab ilice cornix,
Nec tuus hic Mœris, nec viveret ipse Menalcas.
L. Heu, cadit in quemquam tantũ scelus !heu, tua
Pene simul tecum solatia rapta Menalca! (nobis
Quis

Quis caneret Nymphas? quis humũ florẽtibus her-
Spargeret? aut viridi fontes induceret vmbra? (bis
Vel quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper,
Cum te ad delicias, ferres Amaryllida nostras?
Tityre, dum redeo, (brevis est via) pasce capellas:
Et potum pastas age Tityre: & inter agendum
Occursare capro, (cornu ferit ille,) caveto.
M. Immo hæc, quæ Varo nec dum perfecta canebat.
Vare tuum nomen, superet modo Mantua nobis,
Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.)
Cantantes sublime ferent ad sidera cygni.
L. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos:
Sic cythiso pastæ distentent ubera vaccæ:
Incipe si quid habes: & me fecere Poetam
Pierides: sunt & mihi carmina: me quoque dicunt
Vatem pastores: sed non ego credulus illis.
Nam neque adhuc Vario videor, nec dicere Cinna
Digna, sed argutos interstrepere anser olores.
M. Id quidem ago, & tacitus, Lycida, mecum ipse voluto,
Si valeam meminisse: neque est ignobile carmen.
Huc ades ô Galatea: quis est nam ludus in undis?
Hic ver purpureum: varios hic flumina circum
Fundit humus flores: hic candida populus antro
Immiuet, & lentæ texunt vmbracula vites.
Huc ades: insani feriant, sine, littora fluctus.
L. Quid? quæ te pura solum sub nocte canentem
Audieram? numeros memini, si verba tenerem.
M. Daphni, quid antiquos signorũ suspicis ortus?
Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum;
Astrum, quo segetes gauderent frugibus. & quo
Duceret apricis in collibus uva colorem,
Insere Daphni pyros: carpent tua poma nepores:

Omnia fert ætas. animum quoque ſæpe ego longo,
Cantando puerum memini me condere Soles.
Nunc oblita mihi tot carmina vox quoque Mœrim
Iam fugit ipſa: lupi Mœrim videre priores.
Sed tamen iſta ſatis refert tibi ſæpe Menalcas.
L. Cauſando noſtros in longum ducis amores.
Et nunc omne tibi ſtratum ſilet æquor: & omnes,
(Aſpice,) ventoſi ceciderunt murmuris auræ.
Hinc adeo media eſt nobis, via namque ſepulcrum
Incipit apparere Bianoris hic, vbi denſas
Agricolæ ſtringunt frondes, hic Mœri canamus:
Hic hædos depone: tamen veniemus in urbem.
Aut, ſi nox pluviam ne colligat ante veremur,
Cantantes licet vſque, (minus via lædet,) eamus:
Cantantes vt eamus, ego hoc te faſce levabo (mus
MOE. Deſine plura puer, & quod nunc inſtat, aga-
Carmina tunc melius, cum venerit ipſe, canemus.

GALLVS, Ecloga X.

ARG. Gallum Poetam de amiſſa amica, quam immodice amabat, ſolatur.

POETA.

EXtremũ hunc Arethuſa mihi cõcede laborem.
Pauca meo Gallo, ſed quæ legat ipſa Licoris,
Carmina ſunt dicenda, neget quis carmina Gallo?
Sic tibi, cum fluctus ſubterlabere Sicanos,
Doris amara ſuam non intermiſceat vndam.
Incipe: ſollicitos Galli dicamus amores:
Dum tenera attondent ſimæ virgulta capellæ.
Non canimus ſurdis: reſpondent omnia ſylvæ.
Quæ nemora, aut qui vos ſaltus habuere puellæ
Naiades, indigno cum Gallus amore periret?
Nam neque Parnaſſi vobis iuga, nam neque Pindi,

Vlla moram fecere, neque Aoniæ Aganippe,
Illum etiam lauri, illum etiam fleuere myricæ:
Pinifer illum etiam ſola ſub rupe iacentem
Mænalus, & gelidi fleverunt ſaxa Lycæi,
Stant & oves circum, noſtri nec pænitet illas:
Nec te pæniteat pecoris, divinepoeta.
Et formoſus oves ad flumina pavit Adonis:
Venit & upilio: tardi venere bubulci:
Vuidus hiberna venit de glande Menalcas.
Omnes, vnde amor iſte, rogant: tibi venit Apollo:
Galle quid inſanis? inquit: tua cura Lycoris
Perque niues aliũ, perque horrida caſtra ſecuta eſt.
Venit & agreſti capitis Syluanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quaſſans.
Pan deus Arcadiæ venit: quem vidimus ipſi
Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.
Et quis erit modus? inquit amor non talia curat?
Nec lacrymis crudelis amor, nec gramina rivis.
Nec cythiſo ſaturantur apes, nec fronde capellæ
Triſtis ait ille tamen; cantabitis, Arcades, inquit,
Montibus hæc veſtris: ſoli cantare periti
Arcades ô mihi tum quam molliter oſſa quie-
Veſtra meos olim ſi fiſtula dicat amores (ſcant,
Atque vtinam ex vobis unus veſtrique fuiſſem
Aut cuſtos gregis aut maturæ vinitor uvæ.
Certe, ſiue mihi Phillis, ſiue eſſet Amyntas,
Seu quicumque furor (quid tum, ſi fuſcus Amyn-
Et nigræ violæ ſunt, & vacinia nigra) (tas?
Mecum inter ſalices lenta ſub vite iaceret.
Serta mihi Phyllis legeret; cantaret Amyntas.
Hic gelidi fontes: hic mollia prata Lycori:
Hic nemus hic ipſo tecum conſumerer æuo.
Nunc inſanus amor duri me Martis in armis,

Tela

Tela inter media, atque aduerſos detinet hoſtes:
Tu procul à patria (ne ſit mihi credere) tantum
Alpinas, ah dura niues, & frigora Rheni
Me ſine ſola vides: ah te ne frigora lædant:
Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas.
Ibo, & Chalcidio quæ ſunt mihi condita verſu
Carmina, paſtoris Siculi modulabor avena.
Certum eſt in ſyluis, inter ſpelea ferarum
Malle pati, teneriſque meos incidere amores
Arboribus: creſcent illæ, creſcetis amores.
Interea miſtis luſtrabo Mænala Nymphis:
Aut acres venabor apros non me ulla vetabunt
Frigora Parthenios canibus circumdare ſaltus.
Iam mihi per rupes, videor, lucoſque ſonantes
Ire: libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula, tanquam hæc ſit noſtri medicina furoris,
Aut deus ille malis hominum miteſcere diſcat.
Iam neque Hamadriades rurſus, nec carmina nobis
Ipſa placent: ipſæ rurſus concedite ſylvæ.
Non illum noſtri poſſunt mutare labores:
Nec ſi frigoribus medijs Hebrumque bibamus,
Sithoniaſque nives hyemis ſubeamus aquoſæ,
Nec ſi, cum moriens alta liber aret in ulmo,
Æthiopum verſemus oves ſub ſidere Cancri.
OMNIA *vincit amor*, & nos cedamus amori:
Hæc ſat erit, divæ veſtrum ceciniſſe poëtam,
Dum cedet, & gracili fiſcellam texit hibiſco,
Pierides: vos hæc facietis Maxima Gallo:
Gallo, cuius amor tantum mihi creſcit in horas,
Quantum vere novo viridis ſe ſubijcit alnus.
Surgamus: ſolet eſſe gravis cantantibus vmbra,
Iuniperi gravis vmbra: nocet & frugibus umbræ.
Ite domum Saturæ, venit Heſperus, ite capellæ.

Ne prohibete. fatis jam pridem sanguine nost o
Laomedonteæ lugimus periuria Troiæ.
Iam pridem nobis cœli te regia, Cæsar,
Invidet, atque hominũ queritur curare triumphos.
Quippe vbi fas uersum, atque nefas: tot bella per orbem:
Tam multæ scelerum facies: non vllus aratro
Dignus honos squallent abductis arva colonis,
Et curvæ rigidum falces conflantur in ensem.
Hinc manet Euphrates, illinc Germania bellum;
Vicinæ ruptis inter se legibus vrbes
Arma ferunt: sævit toto Mars impius orbe.
Vt cum carceribus sese affudêre quadrigæ,
Addunt se in spatia & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque addit currus habenas.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICON LIBER II.

ARG, Hic liber tractat rationem vitium colendarum: præterea præcepta de olea. & alijs arboribus.

HActenus aruorum cultus, & sidera cœli:
Nunc te, Bacche canã: nec non silvestria tecũ
Virgulta, & prolem tardè crescentis olivæ.
Huc, Pater ô Lenæe. (tuis hîc omnia plena
Muneribus: tibi pampineo grauidus autumno
Floret ager: spumat plenis vindemia labris)
Huc Pater ô Lenæe veni, nudataque musto
Tinge novo mecum direptis crura cothurnis.
Principio arboribus varia est natura creandis.

Namque, aliæ nullis hominum cogentibus ipsæ
Sponte sua veniunt, camposque, & flumina late
Curva tenent: ut molle siler, lentæque genistæ,
Populus, & glauca canentia fronde salicta.
Pars autem posito surgunt de semine: ut altæ
Castaneæ, nemorumque Ioui quæ maxima frondet
Esculus, atque habitæ Graijs oracula quercus.
Pullulat ab radice alijs densissima sylua:
Vt cerasis, vlmisque, etiam Parnassia laurus
Parva sub ingenti matris se subijcit umbra.
Hos natura modos primùm dedit: his genus omne
Sylvarũ, fruticumque viret, nemorumque sacrorũ.
Sunt alij quos ipse via sibi repperit vsus.
Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum
Deposuit sulcis: hic stirpes obruit arvo.
Quadrifidasque sudes, & acuto robore vallos:
Syluarumque aliæ presso propaginis arcus
Expectant; & viva sua plantaria terra.
Nil radicis egent aliæ: summumque putator
Haud dubitat terræ referens mandare cacumen:
Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu,)
Truditur è sicco radix oleagina ligno.
Et sæpè alterius ramos impune videmus
Vertere in alterius, mutatamque insita mala
Ferre pyrum, & prunis lapidosa rubescere corna.
Quare agite ô, proprios generatim discite cultus
Agricolæ, fructusque feros mollite colendo:
Neu segnes iaceant terræ. iuuat Ismara Baccho
Conserere, atque olea magnum vestire Taburnum.
Tuque ades, inceptumque vnà decurre laborem,
O decus, ô famæ meritò pars maxima nostræ
Mæcenas, pelagoque volans da vela patenti.
Non

Non ego cuncta meis amplecti versibus opto:
Non, mihi si linguæ centum sint, oraque centum,
Ferrea vox: ades & primi lege littoris oram,
In manibus terræ non hîc te carmine ficto,
Atque per ambages, & longa exorsa tenebo.
Sponte sua quæ se tollunt in luminis auras,
Infecunda quidem, sed læta, & fortia surgunt:
Quippe solo natura subest: tamen hæc quoq; si quis
Inserat, aut scrobibus mandet mutata subactis,
Exuerint sylvestrem animum, cultuque frequenti
In quascumque voces artes, haud tarda sequentur,
Nec non & sterilis quæ stirpibus exit ab imis,
Hoc faciet, vacuos si sit digesta per agros:
Nunc altæ frondes, & rami matris opacant,
Crescentique adimunt fœtus vruntque ferentem.
Nam, quæ seminibus iactis se sustulit arbos,
Tarda venit, seris factura nepotibus vmbram:
Pomaque degenerant succos oblita priores:
Et turpes avibus prædam fert vua racemos.
Scilicet *Omnibus est labor impendendus*, & omnes
Cogendæ in sulcum, ac multa mercede domandæ.
Sed truncis oleæ melius, propagine vites,
Respondent, solido Paphiæ de robore myrtus.
Plantis eduræ coryli nascuntur, & ingens
Fraxinus, Herculeæque arbos vmbrosa coronæ,
Chaonijque patris glandes: etiam ardua palma.
Nascitur, & casus abies visura marinos:
Inseritur verò ex fætu nucis arbutus horrida:
Et steriles platani malos gessere valentes.
Castaneæ fagos, ornusque incanuit albo
Flore Pyri, glandemque sues fregere sub vlmis.
Nec modus inserere, atque oculos imponere, simplex.

Nam, quæ se medio trudunt de cortice gemmæ,
Et tenues rumpunt tunicas, angustus in ipso
Fit nodo sinus: huc aliena ex arbore germen
Includunt, vdoque docent inolescere libro.
Aut rursum enodes trunci resecantur, & altè
Finditur in solidum cuneis via: deinde feraces
Plantæ immittuntur. nec longum tempus, & ingens
Exijt ad cœlum ramis felicibus arbos,
Miraturque novas frondes, & non sua poma.
Præterea genus haud vnum, nec fortibus vlmis
Nec salici, lotoque, nec idæis cyparissis:
Nec pingues vnam in faciem nascuntur olivæ,
Orchades, & radij & amara pausia bacca,
Pomaque, & Alcinoi syluæ nec surculus idem
Crustumijs, Syrijsque pyris, grauibusque volemis,
Nec eadem arboribus pendet vindemia nostris,
Quam Methymnæo carpit de palmite Lesbos.
Sunt Thesiæ vites, sunt & Mareotides albæ:
Pinguibus hæ terris habiles, levioribus illæ?
Et passo psythia vtilior, tenuisque Lageos,
Tentatura pedes olim, vincturaque linguam:
Purpureæ preciæque, & quo te carmine dicam
Rhætica? nec cellis ideo contende Falernis.
Sunt etiam Amineæ vites, firmissima vina,
Tmolus & assurgit quibus, & rex ipse Phanæus,
Argitisque minor cui non certaverit vlla;
Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
Non ego te mensis, & diis accepta secundis,
Transierim Rhodia, & tumidis bumaster racemis.
Sed neque quã multæ species, nec nomina quæ sint
Est numerus. neque enim numero comprendere refert.
Quem qui scire velit Libyci velit æquoris idem
Disce

Diſcere quàm multæ Zephyro turbentur arenæ:
Aut ubi, navigijs violentior incidit Eurus,
Noſſe quot Ionij veniant ad littora fluctus.
Nec verò terræ ferre omnes omnia poſſunt.
Fluminibus ſalices, craſſiſque paludibus alni
Naſcuntur; ſteriles ſaxoſis montibus orni,
Littora myrthetis lætiſſima: denique apertos
Bacchus amat colles Aquilonem, & frigora taxi
Aſpice & extremis domitum cultoribus orbem
Eoaſque domos Arabum, pictoſque Gelonos
Diviſæ arboribus patriæ, ſola india nigrum.
Fert ebenum; ſolis eſt thurea virga Sabæis.
Quid tibi odorato referam ſudantia ligno
Balſamaque, & baccas ſemper frondentis acanthi?
Quid nemora Æthiopum molli canentia lana?
Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres?
Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi ſinus orbis? vbi aëra vincere ſummum
Arboris haud vllæ iactu potuere ſagittæ.
Et gens illa quidem ſumptis non tarda pharetris.
Media fert triſtes ſuccos, tardumque ſaporem
Felicis mali: quo non præſentius vllum,
Pocula ſi quando ſævæ infecere novercæ,
Miſcueruntque herbas, non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena
Ipſa ingens arbos, faciemque ſimillima lauro:
Et, ſi non alium late iactaret odorem,
Laurus erat folia haud vllis labentia ventis:
Flos apprime tenax animas, & olentia Medi
Ora fovent illo: & ſenibus medicantur anhelis.
Sed neque Medorum ſylvæ, ditiſſima terra,
Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus,

Laudibus Italiæ certent: non Bactra, neque Indi,
Totaque thuriferis Panchaia pinguis Arenis.
Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem
Invertêre, ſatis immanis dentibus hydri:
Nec galeis, denſiſque virum ſeges horruit haſtis:
Sed gravidæ fruges, & Bacchi Maſſicus humor
Implevere: tenent oleæque, armentaque læta.
Hinc bellator equus campo ſeſe arduus infert:
Hinc albi Clitumne Greges, & maxima taurus
Victima, ſæpè tuo perfuſi flumine ſacro
Romanos ad templa deum duxere triumphos.
Hic ver aſſiduum, atque alienis menſibus æſtas
Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbos.
At rabidæ tigres abſunt & ſæva leonum
Semina: nec miſeros fallunt aconita legentes:
Nec rapit immenſos orbes per humũ, neque tanto
Squammeus in ſpiram tractu ſe collegit anguis.
Adde tot egregias vrbes, operumque laborem:
Tot congeſta manu præruptis oppida ſaxis,
Fluminaque antiquos ſubter labentia muros, (fra?
An mare, quod ſupra, memorem, quodque alluit in-
Anne lacus tantos? te Lari maxime teque
Fluctibus, & fremitu aſſurgens Benace marino?
An memorem portus, Lucrinoque addita clauſtra.
Atque indignatum magnis, ſtridoribus æquor,
Iulia quà Ponto longè ſonat vnda refuſo,
Tyrrhenuſque fretis immittitur æſtus Avernis?
Hæc eadem argenti rivos, æriſque metalla
Oſtendit venis, atque auro plurima fluxit.
Hæc genus acre virum Marſos, pubemque Sabellã.
Aſſuetumque malo legerem, Volcoſque verutos
Extulit, hæc Decios, Marios, magnoſque Camillos.

Sci-

Scipiadas duros bello, & te maxime Cæsar:
Qui nunc extremis Asiæ iam victor in oris
Imbellem avertis Romanis arcibus Indum.
Salve magna parens frugum, Saturnia tellus;
Magna virûm: tibi res antiquæ laudis, & artis
Ingredior, sanctos ausus recludere fontis,
Ascræumque cano Romana per oppida carmen.
Nunc locus arvorum ingenijs: quæ robora cuique,
Quis color: & quæ sit rebus natura ferendis.
Difficiles primùm terræ, collesqne maligni,
Tenuis vbi argilla, & dumosis calculus aruis,
Palladia gaudent sylva viuacis olivæ.
Indicio est tractu surgens eleaster eodem
Plurimus, & strati baccis silvestribus agri.
At, quæ pinguis humus, dulcique vligine læta,
Quique frequens herbis & fertilis vbere campus:
(Qualem sæpe cava montis convalle solemus
Despicere: huc summis liquntur rupibus amnes,
Felicemque trahunt limum) quique editus Austro
Et silicem pascit curvis invisam aratris:
Hic tibi prævalidas olim, multoque fluentes
Sufficiet Brccho vites hic fertilis uvæ.
Hic laticis qualem pateris libamus, & auro,
Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
Lancibus & pandis fumantia reddimius exta
Sin armenta magis studium, vitulosque tueri,
Aut fætus ovium aut urentes culta capellas:
Saltus, & saturi petito longinqua Tarenti,
Et qualem infelix amisit Mantua campum,
Pascentem niveos herboso flumine cycnos.
Non liquidi gregibus fontes, non gramina desunt
Et quantum longis carpent armenta diebus,

Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
Nigra fere & presso pinguis sub vomere terræ:
Et cûi putre solum (namque hoc imitamur arando)
Optima frumentis. (non ullo ex æquore cernes
Plura domum tardis decedere plaustra iuvencis)
Aut unde iratus sylvam devexit arator,
Et nemora evertit multos ignava per annos.
Antiquasque domos avium cum stirpibus imis
Eruit: illæ altum nidis petiere relictis:
At rudis enituit impulso vomere campus.
Nam ieiuna quidem cliuosi glarea ruris
Vix humiles apibus casias roremque ministrat.
Et tophus scaber, & nigris exesa cholydris
Creta, negant alios æque serpentibus agros
Dulcem ferre cibum, & curvas præbere latebras.
Quæ tenuem exhalat nebulã, fumosque volucris;
Et bibit humorem. & cum vult, ex seipsa remittit:
Quæque suo viridi semper se gramine vestit,
Nec scabie, & salsa lædit rubigine ferrum;
Illa tibi lætis intexet vitibus vlmos:
Illa ferax oleœ est: illam experiere colendo
Et facilem pecori, & patientem vomeris unci,
Talem diues arat Capua, & vicina Vesevo
Ora iugo. & vacuis Clanius non æquus Acerris,
Nunc, quo quamque modo possis cognoscere, di-
Rara sit, an supra morem si densa, requiras: (cam,
(Altera frumentis quoniam fauet, altera Baccho:
Densa magis Cereri, rarissima quæque Lyæo:)
Ante locum capies oculis, alteque iubebis
In solido puteum demitti, omnemque repones
Rursus humũ, & pedibus summas æquabis arenas:
Si deerunt: rarum, pecorique, & vitibus almis
Apti,

Aptius vber erit; sin in sua posse negabunt
Ire loca. & scrobibus super abit terra repletis,
Spissus ager: glebas cunctantes crassaque terga
Expecta: & ualidis terram proscinde iuvencis.
Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara,
Frugibus infelix (ea nec mansuecit arando,
Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina servat)
Tale dabit specimen tu spisso vimine qualos,
Colaque prælorum fumosis deripe tectis.
Huc ager ille malus, dulcesque à fontibus vndæ
Ad pleuum calcentur. aqua eluctabitur omnis
Scilicet. & grandes ibunt per vimina guttæ.
At sapor indicium faciet manifestus & ora
Tristia tentantum sensu torquebit [illegible] r.
Pinguis item quæ sit tellus, hoc denique pacto
Discimus haud vnquam manibus iactata fatiscit,
Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo
Humida maiores herbas alit, ipsaque iusto
Lætior, ab nimium ne sit mihi fertilis illa,
Neu se præualidam primis ostandat aristis.
Quæ grauis est, ipso tacitam se pondere prodit;
Quæque levis promptũ est oculis prædicere nigrã.
Et quisquis color at sceleratum exquirere frigus
Difficile est: piceæ tantum, taxique nocentes
Interdum, aut hederæ pandunt vestigia nigræ.
His animadversis, terram multo ante memento
Excoqvere: & magnos scrobibus concidere mon-
Ante supinatas, Aquiloni ostendere glebas, (tes
Quam lætum infodias vitis genus; optima putri
Arua solo id venti curant, gelidæque pruinæ,
Et labesacta mouens robustus iugiera fossor:
At si quos haud vlla viros vigilantia fugit:

Ante locum ſimilem exquirunt, vbi prima paretur
Arboribus ſeges, & quo mox digeſta feratur,
Mutatam ignorent ſubito ne ſemina matrem.
Quin etiam cœli regionem in cortice ſignant:
Vt, quo quæque modo ſteterit, qua parte calores
Auſtrinos tulerit, quæ terga obuerterit axi,
Reſtituant, Adeò *in teneris conſueſcere multum eſt.*
Collibus, an plano melius ſit ponere vites,
Quære prius, ſi pinguis agros metabere campi.
Denſa ſere: in denſo non ſegnior vbere Bacchus.
Sin tumulis accliue ſolum, colleſque ſupinos,
Indulge ordinibus: nèc ſecius omnis in vnguem
Arboribus poſitis ſecto via limite quadret
Vt ſæpè ingenti bello cum longa cohortes.
Explicuit legio, & campo ſtetit agmen aperto,
Directæque acies, ac late fluctuat omnis
Ære renidenti tellus, nec dum horrida miſcent
Prælia. ſed dubium medijs Mars errat in armis:
Omnia ſint paribus numeris dimenſa viarum:
Non animum modo vti paſcat proſpectus inanem:
Sed quia non aliter vires dabit omnibus æquas
Terra, neque in vacuũ poterunt ſe extendere rami.
Forſitan, & ſcrobibus quæ ſint faſtigia quæras.
Auſim vel tenui vitem committere ſulco:
Altius, ac penitus terræ defigitur arbos,
Æſculus in primis: quæ quantum vertice ad auras
Æthereas, tantum radice in tartara tendit.
Ergo non hyemes illam, non flabra, neque imbres
Conuellunt: immota manet, multoſque per annos
Multa virum voluens durando ſæcula vincit.
Tum fortes late ramos, & brachia, tendes
Huc illuc, media ipſa ingentem ſuſtinet vmbram
Neue

Neue tibi ad ſolem vergant vineta cadentem:
Neue inter vites corylum ſere: neve flagella (tas:
Summa pete, aut ſummas defringe ex arbore plan-
(Tantus amor terræ) neu ferro læde retuſo
Semina, neue oleæ ſylueſtres inſere truncos.
Nam ſæpè incautis paſtoribus excidit ignis,
Qui furtim pingui primum ſub cortice tectus
Robora comprendit frondeſque elapſus in altas,
Ingentem cœlo ſonitum dedit: inde ſecutus
Per ramos victor, perque alia cacumina regnat,
Et totum inuoluit flammis nemus, & ruit atram,
Ad cœlum picea craſſus caligine nubem:
Prælertim ſi tempeſtas à vertice ſyluis
Incubuit, glomeratque ferens incendia ventus.
Hoc vbi: non à ſtirpe valent, cæſæque reverti
Poſſunt, atque ima ſimiles revireſcere terra:
Infelix ſuperat folijs oleaſter amaris.
Nec tibi tam prudens quiſquam perſvadeat auctor,
Tellurem Borea rigidam ſpirante movere,
Rura gelu tùm claudit hyems: nec ſemine iacto
Concretam patitur radicem affigere terræ.
Optima vinetis ſatio eſt. cum vere rubenti
Candida venit auis longis invisa colubris:
Prima vel autumni ſub frigora, cum rapidus Sol
Nondũ hyemem contingit equis. iam præterit æ-
Ver adeò frondi nemorum, ver vtile ſylvis: (ſtas.
Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcunt.
Tum pater omnipotens fæcundis imbribus Æther
Coniugis in gremium lætæ deſcendit, & omnes
Magnus alit, magno commiſtus corpore, fœtus,
Avia tum reſonant auibus virgulta canoris,
Et Venerem certis repetunt armenta diebus:
Partu-

Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
Laxant arua sinus. superat tener omnibus humor:
Inque novos Soles audent se gramina tuto
Credere: nec metuit surgentes pampinus Austros
Aut actum cœlo magnis Aquilonibus imbrem:
Sad trudit gemmas, & frondes explicat omnes.
Non alios prima crescentis origine, mundi
Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem
Crediderim. ver illud erat: ver magnus agebat
Orbis hybernis parcebant flatibus Euri:
Cum primùm lucem pecudes hausere. virumque
Ferrea progenies duris caput extulit aruis,
Immissæque feræ sylvis & sidera cœlo.
Nec res hunc teneræ possent perferre laborem.
Si non tanta quies iret frigusque, caloremque
Inter, & exciperet cœli indulgentia terras. (gros
Quod superest, quæcunque premes virgulta per A-
Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra,
Aut lapidem bibulum, aut squalentes, infode con-
Inter enim labentur aquæ, tenuisque subibit (chas
Halitus, atque animos tollent sata. iamque reperti,
Qui saxo super, atque ingentis pondere testæ
Vrgerent: hoc, effusos munimen ad imbres:
Hoc vbi hiulca siti findit Canis æstifer arva.
Seminibus positis superest deducere terram
Sæpius ad capita, & duros iactare bidentes:
Aut presso exercere solum sub vomere, & ipsa
Flectere luctantes inter vineta iuvencos.
Tum leues calamos, & rasæ hastilia virgæ,
Fraxineasque aptare sudes, furcasque bicornes:
Viribus eniti quarum, & contemnere ventos
Assuescunt, summasque sequi tabulata per vlmos.

Ac, dum prima novis adolescit frondibus ætas,
Parcendum teneris; & dum se lætus ad auras
Palmes agit, laxis per purum immissus habenis,
Ipsa acies falcis nondum tentanda, sed uncis
Carpendæ manibus frondes, interque legendæ.
Inde vbi iam validis amplexæ stirpibus ulmos
Exierint, tunc stringe comas tunc brachia tonde
Ante reformidant ferrum: tunc denique dura
Exerce imperia, & ramos compesce fluentes.
Texendæ sepes etiam, & pecus omne tenendũ est:
Præcipue dum frons tenera, imprudensque laborũ.
Cui, super indignas hyemes. Solemque potentem,
Syluestres uri assiduè capreæque sequaces
Illudunt, pascuntur oves, avidæque iuvencæ.
Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut gravis incumbens scopulis arentibus æstas,
Quantum illi nocuere greges. durique venenum
Dentis, & admorso signata in stirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur & veteres ineunt proscænia ludi:
Præmiaque ingentes pagos & compita circum
Theseidæ posuere. atque inter pocula læti
Mollibus in pratis vnctos saliere per vtres:
Nec non Ausonij, Troia gens missa, coloni
Versibus incomptis ludunt. risuque soluto,
Oraque corticibus sumunt horrenda cauatis:
Et te, Bacche, vocant per carmina læta, tibique
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinea fætu,
Complentur vallesque cavæ, saltusque profundi,
Et quocunque deus circum cuput egit honestum.
Ergo rite suam Baccho dicemus honorem.

Carminibus patrijs, lancesque & liba feremus,
Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram,
Pinguiaque in uerubus torrebimus exta colurnis
Est etiam ille labor curandis vitibus alter:
Cûi nunquam exhausti satis est? namque omne quotannis. (sis:
Terque quaterque solum scindendũ, glebaque ver-
Æternum frangenda bidentibus: omne levandum
Fronde nemus redit agricolis labor actus in orbem
Atque in se sua per vestigia volvitur annus,
Et iam olim seras posuit cum vinea frondes,
Frigidus & syluis Aquilo decussit honorem:
Iam tum acer euras venientem extendit in'annum.
Rusticus, & curuo Saturni dente relictam
Persequitur vitem attondens, fingitque putando.
Primus humum fodito primus deducta cremato
Sarmenta, & vallos primus sub tecta referto:
Postremus metito bis vitibus ingruit vmbra:
Bis segetem obducunt sentibus herbæ;
Durus vterque labor. laudato ingentia rura,
Exiguum colito. nec non etiam aspera rusci
Vimina per sylvam, & ripis fluvialis arundo
Cæditur incultique exercet cura salicti.
Iam vinctæ vites: iam falcem arbusta reponunt:
Iam canit extremos effœtus vinitor antes.
Sollicitanda tamen tellus, puluisque mouendus,
Et iam maturis metuendus Jupiter vris.
Contra non vlla est oleis cultura: neque illæ
Procuruam expectant falcem, rastrosque tenaces,
Cum semel hæserunt arvis, aurasque tulerunt.
Ipsa satis tellus, cum dente recluditur vnco,
Sufficit humorũ, & gravidas, cum vomere, fruges
Hoc pinguem,& placitam paci nutritor oliuam.
Poma

Poma quoque, vt primũ truncos sensere valentes,
Et vires habuere suas, ad sidera raptim
Vi propria nituntur, opisque haud indigna nostræ.
Nec minus interea fætu nemus omne grauescit,
Sanguineisque inculta rubent aviaria baccis
Tondentur cythisi, tædas sylva alta ministrat,
Pascunturque ignes nocturni, & lumina fundunt,
Et dubitant homines serere, atque impendere curã
Qui maiora sequar? salices humilesque genistæ
Aut illæ pecori frondem, aut pastoribus vmbram
Sufficiunt, sepemque satis, & pabula melli.
Et iuuat vndantem buxo spectare Cytorum,
Naryciæque picis lucos: iuuat arva videre,
Non rastris hominum, non vlli obnoxia curæ.
Ipsæ Caucaseo steriles in vertice syluæ.
Quas animosi Euri assidue franguntque, feruntq;
Dant alios aliæ fætus, dant vtile lignum
Nauigijs pinos, domibus cedrosque, cupressosque.
Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plaustris
Agricolæ, & pandas ratibus posuere carinas.
Viminibus salices fæcundæ, frondibus vlmi:
At myrtus validis hastilibus: & bona bello
Cornus ityræos taxi torquentur in arcus.
Nec tiliæ leves, aut torno rasile buxum,
Non formam accipiunt, ferroque cauantur acuto,
Nec non & torrentem vndam levis innatat alnus
Missa Pado: nec non & apes examina condunt
Corticibusque cauis, vitiosæque ilicis alueo.
Quid memorandum æque Baccheia dona tulerunt:
Bacchus & ad culpam causas dedit: ille furentes
Centauros letho domuit, Rhœtumque, Pholumq;
Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.

O For-

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas: quibus ipsa, procul discordibus armis,
Fundit humo facilem victum iustissima tellus,
Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantum totis vomit ædibus vndam,
Nec varios inhiant pulchra testudine postes,
Illusasque auro vestes, Ephyreiaque æra:
Alba nec Assyrio fucatur lana veneno,
Nec casia liquidi corrumpitur vsus oliui:
At secura quies, & nescia fallere vita,
Diues opum variarum: at latis otia fundis;
Speluncæ viuique lacus: at frigida Tempe,
Mugitusque boum, mollesque sub arbore somni,
Non absunt: illic saltus, ac lustra ferarum,
Et patiens operum, parvoque assueta iuuentus,
Sacra deûm sanctique patres: extrema per illos,
Iustitia, excedens terris vestigia fecit.
Me verò primum dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti perculsus amore,
Accipiant: cœlique vias, & sidera monstrent:
Defectus solis varios, Lunæque labores:
Vnde tremor terris: qua vi maria alta tumescant
Obijcibus ruptis, rursusque in se ipsa residant.
Quid tantum Oceano properent se tingere Soles
Hyberni: vel quæ tardis mora noctibus obstet.
Sine, has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis:
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes:
Flumina amem, syluasque inglorius ô, vbi campi,
Spercheosque, & virginibus bacchata Lacænis
Taygeta: ô, qui me gelidis in vallibus. Hæmi
Sistat, & ingenti ramorum protegat vmbra?

Felix.

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas:
Atque metus omnes, & inexorabile fatum
Subiecit pedibus, strepitumqve Acherontis avari
Fortunatus & ille, deos qui novit agresteis,
Panaque, Silvanumq; senem, nymphasque sorores.
Illum non populi fasces, non purpura regum
Flexit, & infidos agitans discordia fratres;
Aut coniurato descendens Dacus ab Istro:
Non res Romanæ, perituraque regna: neque ille
Aut doluit miserans inopem, aut invidit habenti.
Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura
Sponte tulere sua, carpsit: nec ferrea iura,
Insanumque forum, aut populi tabularia vidit,
Sollicitant alij remis freta cæca, ruuntque
In ferrum: penetrant aulas, & limina regum.
Hic petit excidijs vrbem, miserosque penates.
Vt gemmâ bibat, & Sarrano dormiat ostro.
Condit opes alius, defossoque incubat auro.
Hic stupet attonitus rostris: hunc plausus hiantem
Per cuneos, (geminatur enim) plebisq patrumque
Corripuit; gaudent perfusi sangvine fratrum,
Exilioque domos, & dulcia limina mutant,
Atque alio patriam quærunt sub Sole iacentem.
Agricola incurvo terram dimovit aratro:
Hinc anni labor, hinc patriam, parvosque nepotes
Sustinet; hinc armenta boum, meritosq; iuvencos.
Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
Aut fætu pecorum, aut Cerealis mergite culmi:
Proventuque oneret sulcos, atque horrea vincat.
Venit hyems. teritur Sicyonia bacca trapetis,
Glande sues læti redeunt, dant arbuta sylvæ;
Et varios ponit fætus autumnus, & alte

Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.
Interea pendent dulces circum oscula nati,
Casta pudicitiam servat domus, vbera vaccæ
Lactea demittunt; pinguesque in gramine læto
Inter se adversis luctantur cornibus hædi.
Ipse dies agitat festos, fusisque per herbam,
Ignis vbi in medio, & socij cratera coronant;
Te libans, Lenæe, vocat; pecorisque magistris
Velocis iaculi certamina ponit in ulmo:
Corporaque agresti nudat prædura palestra.
Hanc olim veteres vitam coluere Sabini:
Hanc Remus, & frater: sic fortis Hetruria crevit
Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma,
Septemque una sibi muro circumdedit arces.
Ante etiam sceptrum Dictæi regis, & ante
Impia quam cæsis gens est epulata iuvencis,
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
Nec dum etiam audierant inflari classica, nec dum
Impositos duris crepitare incudibus enses.
Sed nos immensum spatijs confecimus æquor:
Et jam tempus equum fumantia solvere colla.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICON LIBER III.

ARG. Tertius liber continet descriptionem animantium, & quarum bestiarum est maximus usus.

TE quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso; vos sylvæ amnesque Lycæi
Cætera, quæ vacuas tenuissent carmina mentes,
Omnia jam vulgata. quis aut Eurystea durum,

Aut illaudati nescit Busiridis aras?
Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?
Hippodameq;, humeroque Pelops insignis eburno,
Acer equis? tentanda via est, qua me quoq; possim
Tollere humo, victorque virum volitare per ora.
Primus ego in patriam mecũ (modo vita supersit,)
Aonio rediens deducam vertice Musas:
Primus idumeas referam tibi Mantua, palmas:
Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.
In medio mihi Cæsar erit, templumque tenebit.
Illi victor ego, & Tyrio conspectus in ostro,
Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
Cuncta mihi, Alpheũ linquens, lucosque Molorchi.
Cursibus, & crudo decernet Græcia cæstu.
Ipse caput tonsæ folijs ornatus olivæ
Dona feram, jam nunc solemnes ducere pompas
Ad delubra juvat, cæsosque videre juvencos:
Vel scena ut versis discedat frontibus: utque
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.
In foribus pugnam ex auro, solidoque elephanto
Gangaridum faciam, victorisque arma Quirini:
Atque hic undantem bello, magnumque fluentem
Nilum, ac navali surgentes ære columnas.
Addam vrbes Asiæ domitas, pulsumq; Niphatem.
Fidentemque fuga Parthum, versisque sagittis,
Et duo rapta manu diverso ex hoste trophæa,
Bisque triumphatas vtroque ab littore gentes.
Stabunt & Parij lapides, spirantia signa,
Assaraci proles, demissæque ab Jove gentis
Nomina, Trosque parens, & Troiæ Cinthius auctor,

Invidia infelix furias, amnemque severum
Cocyti metuet, tortosque Ixionis angues,
Immanemque rotam. & non exsuperabile saxum.
Interea Dryadum sylvas, saltusque sequamur
Intactos, tua Mæcenas, haud mollia iussa.
Te sine nil altum mens inhoat; en age segnes
Rumpe moras: vocat ingenti clamore Cithæron,
Taygetique canes, domitrixque Epidaurus equorũ:
Et vox assensu nemorum ingeminata remugit.
Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas
Cæsaris, & nomen fama tot ferre per annos,
Tithoni prima quod abest ab origine Cæsar.
Seu quis, Olympiacæ miratus præmia palmæ,
Pascit equos: seu quis fortes ad aratra iuvencos:
Corpora præcipuè matrum legat. optima torvæ
Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.
Tum longo nullus lateri modus: omnia magnæ:
Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.
Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo,
Aut iuga detrectans: interdumque aspera cornu,
Et faciem tauro proprior, quæque ardua tota,
Et gradiens ima verrit vestigia cauda.
Ætas Lucinam, justosque pati Hymenæos
Desinit ante decem, post quatuor incipit annos
Cætera nec fæturæ habilis, nec fortis aratris.
Interea superat gregibus dum læta iuventus,
Solve mares: mitte in Venerem pecuaria primus
Atque aliam ex alia generando suffice prolem.
Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus,
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.

Sem-

Semper erunt, quarum mutari corpora malis.
Semper enim refice: ac ne post amissa requiras,
Ante veni, & sobolem armento sortire quot annis.
Nec non & pecori est idem delectus equino.
Tu modo, quos in spem statuis submittere gentis,
Præcipuum jam inde à teneris impende laborem.
Continuo pecoris generosi pullus in arvis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit.
Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces
Audet, & ignoto sese comittere ponti:
Nec vanos horret strepitus (illi ardua cervix,
Argutumque caput, brevis alvus, obesaque terga,
Luxuriatque toris animosum pectus: honesti
Spadices, glaucique: color deterrimus albis,
Et gilvo) tum, si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus:
Collectumque premens volvit sub naribus ignem,
Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.
At duplex agitur per lumbos spina, cavatque
Tellurem, & solido graviter sonat ungula cornu.
Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
Cyllarus, & quorum Graij meminere poëtæ,
Martis equi bijuges, & magni currus Achillis.
Talis & ipse iubam cervice effudit equina,
Conjugis adventu pernix Saturnus, & altum
Pelion hinnitu fugiens implevit acuto.
Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam segnior annis.
Deficit, abde domo, nec turpi ignosce senectæ.
Frigidus in Venerem senior, frustraque laborem
Ingratum trahit; & si quando ad prœlia ventum est,
Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
Incassum furit. Ergo animos, ævumque notabis

Præcipue: hinc alias artes, prolemque parentum,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, cum præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus:
Cum spes arrectæ juvenum, exultantiaque haurit
Corda pavor pulsans: illi instant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi fervidus axis:
Iamque humiles, jamque elati sublime videntur
Aera per vacuum ferri; atque assurgere in auras.
Nec mora, nec requies: at fulvæ nimbus arenæ
Tollitur: humescunt spumis, flatuque sequentum.
Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ.
Primus Eriehthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos, rapidisque rotis insistere victor.
Frena Pelethronij Lapithæ, girosque dedere
Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.
Æquus uterque labor: æquæ iuvenemque magistri
Exquirunt, calidumque animis, & cursibus acrem:
Quamvis sæpè fuga versos ille egerit hostes,
Et patriam Epirum referat, fortesque Mycenas,
Neptunique ipsa deducat origine gentem.
His animadversis, instant sub tempus, & omnes
Impendunt curas denso distendere pingui,
Quem legere ducem, & pecori duxere maritum:
Florentesque secant herbas, fluviosque ministrant:
Farraque, ne blando nequeant superesse labori,
Invalidique patrum referant jeiunia nati:
Ipsa autem macie tenuant armenta volentes,
Atque, ubi concubitus primos jam nota voluptas
Sollicitat, frondesque negant, & fontibus arcent,
Sæpè etiam cursu quatiunt, & sole fatigant,
Cum

Cum graviter tonsis gemit area frugibus, & cum
Surgentem ad Zephyrum paleæ jactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne lux obtusior vsus
Sit genitali arvo, & sulcos oblimet inertes:
Sed rapiat sitiens venerem, interiusque recondat.
Rursus cura patrum cadere, & succedere matrum
Incipit, exactis gravidæ cum mensibus errant.
Non illas gravibus quisquam iuga ducere plaustris,
Non saltus superare viam sit passus, & acri
Carpere prata fuga, fluviosque innare rapaces.
Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum
Flumina, muscus vbi, & viridissima gramine ripa,
Speluncæque tegant, & saxea procubet vmbra.
Est lucos Silari circa, illicibusque virentem
Plurimus alburnum volitans: cui nomen Asilo
Romanum est, œstron Gragij vertere vocantes,
Asper, acerba sonans: quo tota exterrita sylvis
Diffugiunt armenta, furit mugitibus æther
Concussus, sylvæque, & sicci ripa Tanagri.
Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Juno pestem meditata iuvencæ.
Hunc quoque, (nam medijs fervoribus acrior in-
Arcebis gravido pecori, armentaque pasces (stat,
Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.
Post partum, cura in vitulos traducitur omnis:
Continuoque notas, & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint submittere habendo,
Aut aris servare sacris, aut scindere terram,
Et campum horrentem fractis invertere glebis.
Cætera pascuntur virides armenta per herbas.
Tu, quos ad studiũ, atque usum formabis agrestem,
Jam vitulos hortare, viamque insiste domandi,

Dum faciles animi iuvenum, dum mobilis ætas.
Ac primum laxos tenui de vimine circlos
Cervici subnecte: dehinc, vbi libera colla
Servitio assueverint, ipsos & torquibus aptos
Iunge pares. & coge gradum conferre iuvencos:
Atque illis jam sæpè rotæ ducantur inanes
Per terram, & summo vestigia pulvere signent.
Post valido nitens sub pondere faginus axis
Instrepat, & junctos temo trahat æreus orbes.
Interea pubi indomitæ non gramina tantum,
Nec vescas salicum frondes, vluamque palustrem,
Sed frumenta manu carpes sata: nec tibi fætæ
More patrum nivea implebunt mulctralia vaccæ,
Sed tota in dulces consument vbera natos.
Sin ad bella magis studium, turmasque feroces,
Aut Alphea rotis prælabi flumina Pisæ,
Et Jovis in luco currus agitare volantes;
Primus equi labor est, animos atque arma videre
Bellantum, lituosque pati, tractuq; gementem
Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonantes,
Tum magis, atque magis blandis gaudere magistri
Laudibus, & plausæ sonitum cervicis amare.
Atque hæc jam primo depulsus ab ubere matris
Audiat, inque vicem det mollibus ora capistris
Invalidus, etiamque tremens, etiam inscius ævi.
At, tribus exactis, vbi quarta accesserit ætas,
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque sonare
Compositis, sinuetque alterna volumina crurum,
Sitque laboranti similis: tum cursibus auras
Provocet, ac per aperta volans, ceu liber habenis,
Æquora, vix summa vestigia ponat arena:
Qualis Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
Incu-

Incubuit, Scythiæque hyemes, atque arida differt
Nubila: tum segetes altæ, campique natantes
Lenibus horrescunt flabris, summæque sonorem
Dant sylvæ, longique surgent ad littora fluctus.
Ille volat, simul arva fuga, simul æquora verrens.
Hic vel ad Elei metas, & maxima campi
Sudabit spatia, & spumas aget ore cruentas:
Belgica vel molli melius feret esseda collo
Tum demum crassa magnum farragine corpus
Crescere jam domitis sinito, namque ante domandū
Ingentes tollent animos, prensique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.
Sed non ulla magis vires industria firmat,
Quam Venerem, & cæci stimulos avertere amorū.,
Sive boum. sive est cui gratior usus equorum.
Atque ideo tauros procul, atque in sola relegant
Pascua, post montem oppositū, & trans flumina lata
Aut intus clausos satura ad præsepia servant.
Carpit enim *vires paulatim, uritque videndo* (bæ.
Fœmina: nec nemorum patitur meminisse, nec her.
Dulcibus illa quidem illecebris & sæpè superbos
Cornibus inter se subigit decernere amantes.
Pascitur in magna sylva formosa juvenca:
Illi alternantes multa vi prælia miscent
Vulneribus crebris: lauit ater corpora sanguis,
Versaque in obnixos urgentur cornua vasto
Cum gemitu reboant sylvæque & magnus Olym-
Nec mos bellantes, vna stabulare: sed alter (pus
Victus abit, longeque ignotis exsulat oris,
Multa gemens, ignominiam, plagasque superbi
Victoris; tum quos amisit inultus amores;
Et stabula adspectans regnis excessit avitis.

Ergo omni cura vires exercet, & inter
Dura iacet pernix instrato saxa cubili,
Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta:
Et tentat se se, atque irasci in cornua discit
Arboris obnixus trunco, ventosque lacessit
Ictibus: & sparsa ad pugnam proludit arena.
Post, vbi collectum robur, viresque receptæ.
Signa movet, præcepsq; oblitum fertur in hostem:
Fluctus, vt in medio cœpit cum albescere Ponto
Longius, ex altoque sinum trahit, utque volutus
Ad terras, immane sonat per saxa, nec ipso
Monte minor procumbit: at ima exestuat vnda
Vorticibus, nigramque alte subiectat arenam.
Omne adeo genus in terris hominumq;, ferarumq;,
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres,
In furias, ignemque ruunt, amor omnibus idem.
Tempore non alio catulorum oblita leæna
Sævior erravit campis: nec funera vulgo
Tam multa informes ursi, stragemque dedere
Per sylvas, tum sævus aper, tum pessima tigris.
Heu, male tum Lybiæ solis erratur in agris.
Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
Corpora, si tantum notas odor attulit auras;
Ac neque eos iam frena virum, nec verbera sæva
Non scopuli, rupesq; cavæ atque obiecta retardant
Flumina, correptosque unda torquentia montes.
Ipse ruit, dentesque Sabellicus exacuit sus,
Et pede prosubigit terram: fricat arbore costas,
Atque hinc atque illinc humeros ad vulnera durat.
Quid iuvenis, magnũ cui versat in ossibus ignem,
Durus amor? nempe abruptis turbata pro cellis
Nocte natat cæca serus freta; quem super ingens
Por-

Porta tonat cœli, & scopulis illisa reclamant
Æquora: nec miseri possunt revocare parentes,
Nec moritura super crudeli funere virgo.
Quid linces Bacchi variæ, & genus acre luporum,
Atque canum? quid, quæ imbelles dant prælia cervi
Scilicet ante omnes furor est insignis equarum:
Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.
Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
Ascanium: superant montes & flumina tranant.
Continuoque avidis ubi subdita flamma medullis
Vere magis (quia vere calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis
Exceptantque leues auras: & sæpè sine vllis
Coniugijs vento gravidæ, (mirabile dictu,)
Saxa per, & scopulos, & depressas convalles
Diffugiunt, non Eure tuos, neque solis ad ortus,
In Boream, Caurumq; aut vnde nigerrimus Auster
nascitur, & pluvio contristat frigore cœlum.
Hinc demum, Hippomanes vero quod nomine di-
Pastores, lentum distillat ab inguine virus: (cunt
Hippomanes, quod sæpè malæ legere novercæ,
Miscueruntque herbas, & non innoxia verba.
Sed fugit interea, *fugit irreparabile tempus.*
Singula dum capti circumvectamur amore.
Hoc satis armentis superat pars altera curæ,
Lanigeros agitare greges, hirtasque capellas.
Hic labor hinc laudem fortes sperate coloni.
Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quam sit, & angustis hunc addere rebus honorem:
Sed me Parnassi deserta per ardua dulcis
Raptat amor: iuvat ire iugis, qua nulla priorum
Casta-

Caſtaliam molli divertitur orbita clivo.
Nunc veneranda Pales, magno nunc ore ſonandũ.
Incipiens ſtabulis edico in mollibus herbam
Carpere oves, dum mox frondoſa reducitur æſtas:
Et multa duram ſtipula, filicumque maniplis
Sternere ſubter humum, glacies ne frigida lædat
Molle pecus, ſcabiemque ferat, turpeſque podagras.
Poſt hinc digreſſus, iubeo frondentia capris
Arbuta ſufficere, & fluvios præbere recentes,
Et ſtabula à ventis hyberno opponere Soli
Ad medium converſa diem: cum frigidus olim
Iam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno.
Hæc quoque non cura nobis leviore tuenda;
Nec minor vſus erit: quamvis Mileſia magno
Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.
Denſior hinc ſoboles: hinc largi copia lactis.
Quàm magis exhauſto ſpumaverit ubere mulctrás:
Læta magis preſſis manabunt umina mammis.
Nec minus interea barbas, incanaque menta
Cyniphij tondent hirci ſetaſque comantes
Vſum in caſtrorum, & miſeris velamina nautis.
Paſcuntur verò ſyluas, & ſumma Lycæi,
Horrenteſque rubos, & amantes ardua dumos,
Atque ipſæ memores redeunt in tecta, ſuoſque
Ducunt, & gravido ſuperant vix ubere limen.
Ergo omni ſtudio glaciem, ventoſque nivales,
Quo minor eſt illis curæ mortalis egeſtas,
Auertes: victumque feres, & virgea lætus
Pabula: nec tota claudes fenilia bruma.
At verò, zephyris cum læta vocantibus æſtas
In ſaltus vtrumque gregem atque in paſcua mittes.
Luciferi primo cum ſidere frigida rura
Car.

Carpamus, dum mane novum, dum gramina canent
Et ros in tenera pecori gratissimus herba est.
Inde, vbi quarta sitim cœli collegerit hora,
Et cantu querulæ rumpunt arbusta cicadæ,
Ad puteos, aut alta greges ad stagna iubeto
Currentem ilignis potare canalibus vndam:
Æstibus at medijs umbrosam exquirere vallem,
Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
Ingentes tendat ramos: aut sicubi nigrum
Ilicibus crebris sacra nemus accubet vmbra.
Tum tenues dare rursus aquas, & pascere rursus
Solis ad occasum: cum frigidus aëra Vesper
Temperat, & saltus reficit jam roscida Luna,
Littoraque Alcionem resonant, & acanthida dumi.
Quid tibi pastores Libyæ, quid pascua versu
Prosequar? & raris habitata mapalia tectis? (sem
Sæpè diem. noctemque, & totum ex ordine men-
Pascitur, idque pecus longa in deserta sine vllis
Hospitijs: tantum campi iacet. omnia secum
Armentarius Afer agit, tectumque, Laremque,
Armaque, Amyclæumque canem, Cressamque pharetram.
Non secus ac patrijs acer Romanus in armis
Injusto sub fasce viam cùm carpit, & hosti
Ante expectatum positis stat in agmine castris.
At non, qua Scythiæ gentes, Mæoticaque vnda,
Turbidus & torquens flaventes Ister arenas,
Quaque redit mediū Rhodope porrecta sub axem
Illic clausa tenent stabulis armenta, neque ullæ
Aut herbæ campo apparent, aut arbore frondes:
Sed iacet aggeribus niveis informis, & alto
Terra gelu late, septemque assurgit in ulnas.
Semper hyems, semper spirantes frigora Cauri.
Tum

Tum Sol pallentes haud vnquam discutit vmbras:
Nec cum invectus equis altũ petit æthera: nec cum
Præcipitem Oceani rubro lavit æquore currum
Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ,
Vndaque jam tergo ferratos sustinet orbes:
Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris.
Æraque dissiliunt vulgo, vestesq; rigescunt
Indutæ, cæduntq; securibus humida vina:
Et totæ solidam in glaciem vertere lacunæ,
Stiriaque impexis induruit horrida barbis.
Interea toto non secius aere ningit.
Intereunt pecudes, stant circumfusa pruinis
Corpora magna boum, confertoque agmine cervi
Torpent mole nova, & summis vix cornibus ex-
Hos non immissis canibus, non cassibus vllis (tant
Puniceæue agitant pavidos formidine pennæ:
Sed frustra oppositum trudentes pectore montem,
Comminus obtruncant ferro, graviterque rudentes
Cædunt, & magno læti clamore reportant.
Ipsi in defossis specubus, secura sub alta
Otia agunt terra, congestaque robora, totasque
Advolvere focis vlmos, ignique dedere.
Hic noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento, atque acidis imitantur vitea sorbis.
Talis Hyperboreo septem subiecta trioni
Gens effrena virum Rhiphæo tunditur Euro;
Et pecudum fulvis velantur corpora setis.
Si tibi lanicium curæ: primum aspera sylua;
Lappæque tribulique absint: fuge pabula læta;
Continuoque greges villis lege mollibus albos:
Illum autem (quamvis aries sit candidus ipse)
Nigra subest udo tantum cui lingua palato.

Rejice, ne maculis infuscet vellera pullis
Nascentum: plenoque alium circumspice campo.
Munere sic niveo lanæ, (si credere dignum est,)
Pan deus Arcadiæ captam te Luna fefellit,
In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.
At cui lactis amor; cythisum, lotosque frequentes
Ipse manu, salsasque ferat præsepibus herbas.
Hinc & amant fluvios magis, & magis vbera tendunt,
Et salis occultũ referunt in lacte saporem.
Multi jam excretos prohibent à matribus hædos,
Primaque ferratis præfigunt ora capistris.
Quod surgente die mulsere, horisque diurnis,
Nocte premunt,quod jam tenebris,& sole cadente,
Sub lucem exportant calathis (adit oppida pastor,)
Aut parco sale contingunt, hyemique reponunt.
Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed una
Veloces Sparthæ catulos, acremque Molossum
Pasce sero pingui. nunquam custodibus illis
Nocturnum stabulis furem, incursusque luporum,
Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.
Sæpè etiam cursu timidos agitabis onagros,
Et canibus leporem, canibus venabere damas.
Sæpè volutabris pulsos sylvestribus apros
Latratu turbabis agens, montesque per altos
Ingentem clamore premes ad retia cervum.
Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare graves nidore chelydros.
Sæpè sub immotis præsepibus aut mala tactu
Vipera delituit, cælumque exterrita fugit:
Aut tecto assuetus coluber succedere, & vmbræ,
Pestis acerba boum, pecorique adspergere virus,
Fovit humum. cape saxa manu,cape robora pastor,

Tollentemque minas, & sibila colla tumentem
Deijce, jamque fuga timidum caput abdidit alte.
Dum medij nexus, extremæque agmina caudæ
Solvuntur, tardosque trahit sinus ultimus orbes.
Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis.
Squamea convolvens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus alvum:
Qui, dum amnes ulli rumpuntur fontibus,& dum
Vere madent vdo terræ, ac pluvialibus Austris,
Stagna colit, ripisque habitans,hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus: terræq; ardore dehiscũt;
Exsilit in siccum, & flammantia lumina torquens
Sævit agris, asperque siti, atque exterritus æstu.
Ne mihi tum molles sub dio carpere somnos,
Neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas:
*Cum, positis novus exuvijs nitidusque iuventa
Volvitur, aut catulos tectis aut ova relinquens
Arduus ad solem, & linguis micat ore trisulcis.
Morborum quoque te causas, & signa docebo.
Turpis oves tentat scabies, vbi frigidus imber
Altius ad vivum persedit, & horrida cano
Bruma gelu: vel cum tonsis illotus adhæsit
Sudor, & hirsuti secuerunt corpora vepres.
Dulcibus idcirco fluvijs pecus omne magistri
Perfundunt, vdisque aries in gurgite villis
Mersatur, missusque secundo defluit amni:
Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca,
Et spumas miscent argenti; viuaque sulfura,
Idæasque pices & pingues vnguine ceras,
Scillamque helleborosque graves, nigrumque bitumen,
Non tamen ulla magis præsens fortuna laborũ est;
Quam

Quam si quis ferro potuit rescindere summum
Vlceris os *alitur vitium, vivitque tegendo*:
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat, & meliora deos sedet omnia poscens.
Quin etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa
Cum furit, atque artus depascitur arida febris:
Profuit incensos æstus avertere; & inter
Jma ferire pedis salientem sanguine venam:
Bisaltæ quo more solent, acerque Gelonus,
Cum fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarũ,
Et lac concretum cum sangvine potat equino.
Quam procul aut molli succedere sæpius vmbræ
Videris, aut summas carpentem ignavius herbas.
Extremamque sequi, aut medio procumbere campo
Pascentem: & seræ solam decedere nocti:
Continuo ferro culpam compesce priusquam
Dira per incautum serpant contagia vulgus.
Non tam creber agens hyemem ruit æquore turbo;
Quam multæ pecudum pestes nec singula morbi
Corpora corripiunt: sed tota æstiva repente,
Spemque gregemque simul, cunctamq; ab origine (gẽtem.
Tum sciat aërias Alpes, & norica si quis
Castella in tumulis, & lapidis arva Timavi,
Nunc quoque post tanto videat desertaque regna
Pastorum, & longe saltus, lateque vocantes.
Hic quondam morbo cœli miseranda coorta est
Tempestas, totoque autumni incanduit æstu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarũ;
Corrupitque lacus: infecit pabula tabo.
Nec via mortis erat simplex: sed ubi ignea venis
Omnibus acta sitis, miseros adduxerat artus,
Rursus abundabat fluidus liquor, omniaque in se

Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.
Sæpè in honore deum medio stans hostia ad aram,
Lanea dum nivea circumdatur insula vitta;
Inter cunctantes cecidit moribunda ministros,
Aut si quam ferro mactaverat ante sacerdos,
Inde neque impositis ardent altaria fibris;
Nec responsa potest consultus reddere vates:
Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri.
Summaque jeiuna sanie infuscatur arena.
Hinc lætis vituli vulgo moriuntur in herbis,
Et dulces animas plena ad præsepia reddunt.
Hinc canibus blandis rabies venit, & quatit ægros
Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis
Labitur infelix studiorum, atque immemor herbæ
Victor equus fontesque avertitur, & pede terram
Crebra ferit, demissæ aures: incertus ibidem
Sudor, & ille quidem morituris frigidus. aret
Pellis, & ad tactum tractanti dura resistit.
Hæc ante exitium primis dant signa diebus.
Sin in processu cœpit crudescere morbus.
Tum vero ardentes oculi, atque attractus ab alto
Spiritus interdum gemitu gravis, imaque longo
Ilia singultu tendunt: it naribus ater
Sanguis, & obsessas fauces premit aspera lingua.
Profugit inserto latices infundere cornu.
Lenæos: ea visa salus morientibus una.
Mox erat hoc ipsum exitio. Furiisque refecti
Ardebant, ipsique suos, iam morte sub ægra
(Dij meliora pijs, errorem que hostibus illum)
Discissos nudis laniabant dentibus artus.
Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit, & mistum spumis vomit ore cruorem.
Ex-

Extremosque ciet gemitus: it tristis arator.
Mærentem abiungens fraterna morte juvencum,
Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
Non vmbra alterum nemorũ, non mollia possunt
Prata movere animum, non qui per saxa volutus
Purior electro campum petit amnis at ima
Solvuntur latera, atque oculos stupor vrget inertes.
Ad terramque fluit devexo pondere cervix (ras
Quid labor, aut benefacta iuvant? quid vomere ter-
Invertisse graves? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repostæ:
Frondibus, & victu pascuntur simplicis herbæ,
Pocula sunt fontes liquidi atque exercita cursu
Flumina, nec somnos abrumpit cura salubres.
Tempore non alio dicunt regionibus illis,
Quæsitas ad sacra boves Iunonis, & vris
Imparibus ductos alta ad donaria currus.
Ergo ægre rastris terram rimantur, & ipsis
Vnguibus infodiunt fruges, montesque per altos
Contenta cervice trahunt stridentia plaustra.
Non lupus insidias explorat ovilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum
Cura domat timidi damæ, cervique fugaces
Nunc interque canes, & circum tecta vagantur.
Iam maris immensi prolem, & genus omne natantũ
Littore in extremo; ceu naufraga corpora, fluctus
Proluit: insolitæ fugiunt in flumina Phocæ:
Interit & currvis frustra defensa latebris
Vipera, & attoniti squamis astantibus hydri.
Ipsis est aer auibus non æquus, & illæ
Præcipites alta vitam sub nube reliqvunt.
Præterea nec iam mutari pabula refert,

 Quæ

Quæsitæque nocent artes: cessere magistri
Phillirides Chyron, Amythaoniusque Melampus:
Sæuit & in lucem Stygijs emissa tenebris
Pallida Tisiphone: morbos agit ante, metumque
Inque dies avidum surgens caput altius effert.
Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes,
Arentesque sonant ripæl collesque supini.
Iamque catervatim dat stragem atque aggerat ipsis
In stabulis turpi dilapsa cadavera tabo:
Donec humo tegere, ac foveis abscondere discunt,
Nam neque erat corijs usus: nec viscera quisquam
Aut undis abolere potest, aut vincere flamma:
Nec tondere quidem morbo illuvieque peresa
Vellera, nec telas possunt attingere putres
Verum etiam invisos si quis tentarat amictus.
Ardentes pabulæ, atque immundus olentia sudor
Membra sequebatur: nec longo deinde moranti
Tempore, contactos artus sacer ignis edebat.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICON LIBER IV.

ARG. *Quartus liber apum curam, mellificijque rationem habet.*

PRotinus aërij mellis cœlestia dona
Exequar, hanc etiam Mæcenas aspice partem.
Admiranda tibi levium spectacula rerum,
Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis
Mores, & studia, & populos, & prælia dicam,
In tenui labor: ac tenuis non gloria, si quem
Numina læva sinunt, auditque vocatus Apollo.

Prin,

Principio ſedes apibus, ſtatioque petenda:
Quo neque ſit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domũ prohibent)neque oves, hædique petul-
Floribus inſultent, aut errans buccula campo (ci.
Decutiat rorem, & ſurgentes atterat herbas.
Abſint & picti ſqualentia terga lacerti
Pinguibus à ſtabulis, meropeſque, aliæque volucres,
Et manibus Progne pectus ſignata cruentis.
Omnia nam late vaſtant, ipſaſque volantes
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus eſcam.
At liquidi fontes, & ſtagna virentia muſco
Adſint, & tenuis fugiens per gramina rivus.
Palmaque veſtibulum, aut ingens oleaſter obum-
Vt cum prima novi ducent examina reges (bret
Vere ſuo, ludetque favis emiſſa iuventus:
Vicina invitet decedere ripa calori.
Obuiaque hoſpitijs teneat frondentibus arbos,
In medium, ſeu ſtabit iners, ſeu profluet humor,
Tranſverſas ſalices, & grandia conijce ſaxa:
Pontibus ut crebris poſſint conſiſtere, & alas
Pandere, ad æſtivum Solem, ſi forte morantes
Sparſerit, aut præceps Neptuno immerſerit Eurus,
Hæc circum caſiæ virides, & olentia late
Serpilla, & graviter ſpirantis copia thymbræ
Floreat, irriguumque bibant violaria fontem.
Ipſa autem ſeu corticibus tibi ſuta cavatis,
Seu lento fuerint alvearia vimine texta,
Auguſtos habeant aditus: nam frigore mella
Cogit hyems, eademque calor liquefacta remittit.
Vtraque vis apibus pariter metuenda: neque illæ
Ne quicquam in teſtis certatim tenuia cera.
Spiramenta linunt: fucoque & floribus oras

Explent, collectumque hæc ipsa ad munera gluten
Et visco, & Phrigiæ seruant pice lentius Idæ.
Sæpè etiam e ffossis, (si vera est fama,) latebris,
Sub terra fodere larem, penitusque repertæ
Pumicibusque cavis, exesæque arboris antro.
Tu tamen & levi rimosa cubilia limo
Vnge, fovens circum, & raras super inijce frondes,
Neu propius tectis taxum sine, neve rubentes
Vre foco cancros, altæ neu crede paludi:
Aut vbi odor cœni gravis, aut vbi concaua pulsu
Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago.
Quod superest, vbi pulsam hyemem Sol aureus e-
Sub terras, cœlumque æstiva luce reclusit: (git
Ille continuo saltus, sylvasue peragrant,
Purpureosque metunt flores, & flumina libant
Summa leves: hinc nescio qua dulcedine lætæ
Progeniem, nidosque fouent: hinc arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia fingunt.
Hinc vbi iam emissum caueis ad sidera cœli
Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen,
Obscuramque trahi vento mirabere nubem;
Contemplator: aquas dulces: & frondea semper
Tecta petunt, huc tu iussos adsperge sapores,
Trita meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen:
Tinnitusque cie, & martis quate cymbala circum.
Ipsæ consident medicatis sedibus: ipsæ
Intima more suo sese in cunabula condent:
Sin autem ad pugnam exierint (nam sæpè duobus
Regibus incessit magno discordia motu)
Continuoque animos vulgi, & trepidantia bello
Corda licet longe præsciscere: namque morantes
Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
Auditus

Auditur. fractos sonitus imitata tubarum.
Tum trepidæ inter se coeunt, pennisque coruscant,
Spiculaque exacuunt rostris aptantque lacertos;
Et circa regem atque ipsa ad prætoria densæ
Miscentur: magnisque vocant clamoribus hostem.
Ergo vbi ver nactæ sudum, camposque patentes;
Erumpunt portis; concurritur, æthere in alto
Fit sonitus, magnum mistæ glomerantur in orbem,
Præcipitesque cadunt. non densior aëre grando,
Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
Ipsi per medias acies, insignibus alis,
Ingentes animos angusto in pectore versant:
Vsque adeo obnixi non cedere, dum grauis aut hos
Aut hos versa fuga victor dare terga coegit.
Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta
Pulveris exigui iactu compressa quiescent.
Verum, vbi ductores acie revocaveris ambos?
Deterior qui visus, eum ne prodigus obsit,
Dede neci: melior vacua sine regnet in aula.
Alter erit maculis auro squalentibus ardens:
(Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore,
Et rutilis clarus squamis: ille horridus alter
Desidia, latamque trahens inglorius alvum.
Vt binæ rerum facies, ita corpora gentis,
Namque aliæ turpes horrent, ceu pulvere ab alto
Cum venit, & sicco terram spuit ore viator
Aridus elucent aliæ, & fulgore coruscant,
Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis,
Hæc potior soboles. hinc cœli tempore certo
Dulcia mella premes: nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.
At cum incerta volant, cœloque examina ludunt.

Contemnuntque favos, & frigida tecta relinquunt:
Inſtabiles animos ludo prohibebis inani,
Nec magnus prohibere labor. tu regibus alas
Eripe, non illis quiſquam cunctantibus altum
Ire iter, aut caſtris audebit vellere ſigna.
Invitent croceis halantes floribus horti,
Et cuſtos furum, atque avium, cum falce ſaligna
Helleſpontiaci ſervet tutela Priapi.
Ipſe thymum, pinoſque ferens de montibus altis,
Tecta ſerat late circum; cui talia curæ:
Ipſe labore manum duro terat: ipſe feraces
Figat humo plantas & amicos irriget imbres.
Atque equidem, extremo ni iam ſub fine laborum
Vela traham, & terris feſtinem aduertere proram;
Forſitan, & pingues hortos quæ cura colendi
Ornaret, canerem, biferique roſaria Pæſti,
Quoque modo potis gauderent inthyba rivis,
Et virides apio ripæ, tortuſque per herbam
Creſceret in ventrem cucumis: nec ſera comantem
Narciſſum, aut flexi tacuiſſem vimen acanthi,
Pallenteſque hederas, & amantes littora myrthos.
Namque ſub Oebaliæ memini me turribus altis,
Qua niger humectat flauentia culta Galeſus,
Corycium vidiſſe ſenem: cui pauca relicti
Iugera ruris erant; nec fertilis illa iuvencis,
Nec pecori opportuna ſeges, nec commoda Baccho.
Hic rarum tamen in dumis olus: albaque circum
Lilia, verbenaſque premens veſcumque papaver,
Regum æquabat opes animis, ſeraque revertens
Nocte domum, dapibus menſas onerabat inemptis
Primus verè roſam, atque autumno carpere poma
Et cum triſtis hyems etiam nunc frigore ſaxa

Rum

Rumperet, & glacie cursus frenaret aquarum;
Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi,
Æstatem increpitans seram, Zephyrosque moran-
Ergo apibus fetis idem, atque examine multo (tes
Primus abundare, & spumantia cogere pressis
Mella favis: idi tiliæ, atque uberrima pinus:
Quotque in flore novo pomis se fertilis arbos
Induerat, totidem autumno matura tenebat.
Ille etiam seras in versum distulit ulmos,
Eduramque pyrum, & spinos iam pruna ferentes,
Iamq; ministrantem platanū potantibus umbram.
Verum hæc ipse equidem spatijs exclusus iniquis
Prætereo, atque alijs post commemoranda relinquo.
Nunc age, naturas apibus quas Iupiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonitus, crepitantiaque æra secutæ,
Dictæo cœli regem pandere sub antro.
Solæ communes natos, consortia tecta
Vrbis habent, magnisq; agitant sub legibus ævum:
Et patriam solæ, & certos novere Penates:
Venturæque hyemis memores, æstate laborem
Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.
Namque aliæ victu invigilant & fœdere pacto,
Exercentur agris: pars intra septa domorum
Narcissi lachrymam, & lentum de cortice gluten,
Prima favis ponunt fundamina, deinde tenaces
Suspendunt ceras: aliæ, spem gentis adultos
Educunt fœtus: aliæ purissima mella
Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.
Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti:
Inque vicem speculantur aquas, & nubila cœli:
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto

Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent.
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella
Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
Cum properant: alij taurinis follibus auras
Accipiunt, redduntque. alij stridentia tingunt
Æra lacu: gemit impositis incudibus Ætna:
Illi inter sese magna vi brachia tollunt
In numerũ, versantque tenaci forcipe ferrum
Non aliter, si parva licet componere magnis,
Cecropias innatus apes amor vrget habendi,
Munere quamque suo grandævis oppida curæ,
Et munire fauos, & Dædala fingere tecta.
At fessæ multa referunt se nocte minores,
Crura thymo plenæ: pascuntur & arbuta passim,
Et glaucas salices, casiamque crocumq; rubentem,
Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyancinthos,
Omnibus una quies operum, labor omnibus unus.
Mane ruunt portis: nusquam mora, rursus easdem
Vesper ubi è pastu tandem decedere campis
Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
Fit sonitus, musantque oras, & limina circum.
Post, ubi jam thalamis se composuere, siletur
In noctem, fessosque sopor suus occupat artus.
Nec vero à stabulis pluvia impendente recedunt
Longius, aut credunt cœlo, aduentantibus Euris:
Sed circum tutæ sub mœnibus urbis aquantur,
Excursusque breues tentant, & sæpè lapillos.
Vt cymbæ instabiles fluctu iactante saburram
Tollunt: his sese per inania nubila librant.
Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora se-
In Venerem solvunt, aut fœtus nixibus edunt: (gnes
Verum

Verum ipsæ folijs natos, & suauibus herbis
Ore legunt; ipse regem, parvosque quirites
Sufficiunt, aulasque, & cerea regna refingunt.
Sæpè etiam, duris; errando in cotibus alas
Attrivere, ultroque animam sub fasce dedere.
Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
Ergo ipsas quamvis angusti terminus æui
Excipiat: (neque enim plus septima ducitur æstas
At genus immortale manet multosque per annos
Stat fortuna domus, & aui numerantur auorum.
Præterea regem non sic Ægyptus, & ingens
Lydia nec populi Parthorũ, aut Medus Hydaspes
Observant. rege incolumi, mens omnibus una est:
Amisso, rupere fidem; constructaque mella
Diripuere ipsæ, & crates soluere favorum.
Ille operum custos, illum admirantur, & omnes
Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes;
Et sæpe attollunt humeris, & corpora bello (tem
Obiectant, pulchramque petunt per vulnera mor-
His quidam signis, atque hæc exempla secuti,
Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus
Æthereos dixere, deum namque ire per omnes
Terrasque, tractusque maris, cœlumque profundũ.
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarũ,
Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.
Scilicet huc reddi deinde, ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum: sed viva volare
Sideris in numerum, atque alto succedere cœlo:
Si quando sedem angustam, seruataque mella
Thesauris relines prius haustus sparsus aquarum
Ora fove, fumosque manu prætende sequaces.
Bis gravidos cogunt fætus, duo tempora messis,

Taygete simul terris ostendit honestum
Pleias, & Oceani spretos pede repulit amnes:
Aut eodem sidus fugiens vbi piscis aquosi
Tristior hibernas cœlo descendit in undas.
Illi ira modum supra est, læsæque venenum
Morsibus inspirant, & spicula cæca relinquunt;
Affixa in venis, animasque in vulnere ponunt.
Sin duram metues hyemem, parcesque futuro.
Contusosque animos, & res miserabere fractas:
At suffire thymo, cerasque recidere inanes
Quis dubitet? nam sæpè favos ignotus adedit
Stellio, lucifugis congesta cubilia blatis :
Immunisque sedens aliena ad pabula fucus,
Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis;
Aut dirum tineæ genus, aut invisa Minervæ
In foribus laxos suspendit aranea casses,
Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrius omnes
Incumbent generis lapsi sarcire ruinas,
Complebuntque foros, & floribus horrea texent.
Si verò (quoniam casus apibus quoque nostros
Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo:
Quod jam non dubijs poteris cognoscere signis:
Continuo est ægris alius color: horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia funera ducunt:
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes,
Ignavæque fame, & contracto frigore pigræ
Tum sonus auditur gravior, tractimque susurrant:
Frigidus ut quondam sylvis immurmurat Auster:
Vt mare sollicitum stridet refluentibus undis:
Æstuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.

Hic

Hic jam galbaneos ſuadebo incendere odores,
Mellaque arundineis inferre canalibus, ultro
Hortantem, & feſſas ad pabula nota vocantem.
Proderit & tonſum gallæ admiſcere ſaporem;
Arenteſque roſas, aut igni pinguia multo
Defruta, vel phythia paſſos de vite racemos,
Cecropiumq; thymum, & graveolentia centaurea;
Eſt etiam flos in pratis, cui nomen amello
Facere agricolæ, facilis quærentibus herba.
Namque uno ingentem tollit de ceſpite ſyluam,
Aureus ipſe: ſed in folijs, quæ plurima circum
Funduntur, violæ ſublucet purpura nigræ.
Sæpè deum nexis ornatæ torquibus aræ,
Aſper in ore ſapor, tonſis in vallibus illum
Paſtores & curva legunt propè flumina mellá,
Huius odorato radices incoque Baccho,
Pabulaque inforibus plenis appone caniſtris.
Sed, ſi quem proles ſubito defecerit omnis,
Nec genus undæ novæ ſtirpis revocetur, habebit:
Tempus & Arcadij memoranda inuenta magiſtri
Pandere, quoque modo cæſis jam ſæpè iuvencis
Inſincerus apes tulerit cruor altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam, qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur ſua rura faſellis:
Quaque pharetratæ vicinia Perſidis urget,
Et viridem Ægiptum nigra fæcundat arena,
Et diverſa ruens ſeptem diſcurrit in ora,
Vſque coloratis amnis devexus ab indis:
Omnis in hac certam regio iacit arte ſalutem.
Exiguus primum, atque ipſos contractus ad uſus
Eligi-

Eligitur locus; hunc anguſtique imbrice tecti
Parietibuſque premunt arctis, & quatuor addunt,
Quatuor à ventis obliqua luce feneſtras,
Tum vitulus bima curvans jam cornua fronte
Quæritur: huic geminæ nares, & ſpiritus oris
Multa reluctanti obſtruitur, plagiſque perempto
Tonſa per integram ſolvuntur viſcera pellem.
Sic poſitum in clauſo linquunt, & ramea coſtis
Subijciunt fragmenta, thymũ, caſcaſque recentes.
Hoc geritur, Zephyris primũ impellentibus vndas,
Ante novis rubeant quam prata coloribus, ante
Garrula quam tignis nidum ſuſpendat hirundo.
Interea teneris tepefactus in oſſibus humor,
Æſtuat, & viſenda modis animalia miris,
Trunca pedum primo mox & ſtridentia pinnis
Miſcentur, tenuemque magis, magis aera carpunt
Donec, ut æſtivis effuſus nubibus imber
Erupere, aut ut neruo pulſante ſagittæ,
Prima leves ineunt ſi quando prœlia Parthi.
Quis deus hanc, muſæ, quis nobis extudit artem?
Vnde nova ingreſſus hominum experientia cæpit?
Paſtor Ariſtæus fugiens Peneia Tempe,
Amiſſis (ut fama,) apibus morboque fameque,
Triſtis ad extremi ſacrum Caput aſtitit amnis,
Multa querens, aque hac affatus voce parentem:
Mater Cyrene; mater, quæ gurgitis huius
Ima tenes, quid me præclara ſtirpe deorum,
(Si modo quem perhibes, pater eſt Thymbræus A-
Inviſum fatis genuiſti? aut quo tibi noſtri (pollo,)
Pulſus amor? quid me cœlum ſperare iubebas,
En etiam hunc ipſum vitæ mortalis honorem·
Quem mihi vix frugũ & pecudum cuſtodia ſolers
Omnia

Omnia tentanti extuderat, te matre, relinquo,
Quin age. & ipsa manu felices erue syluas,
Fer stabulis inimicũ ignem, atque interfice messes,
Vre sata, & validam in vites molire bipennem:
Tanta meæ si te ceperunt tædia laudis.
At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
Sensit: eam circum Milesia vellera nymphæ
Carpebant, hyali saturo fucata colore,
Drymoque, Xanthoque, Ligeaque, Phyllodoceq;
Cæsariem effusæ nitidam per candida colla:
Nesæe Spioque, Thaleiaque, Cymodoceque,
Cydippeque, & flaua Lycorias: altera virgo,
Altera tum primos Lucinæ experta labores:
Clioque & Beroe soror, Oceanitides ambæ,
Ambæ auro, pictis incinctæ pellibus ambæ,
Atque Ephyre, atque Opis, Atque Asia Deiopeia
Et tandem positis velox Arethusa sagittis.
Inter quas curam Clymene narrabat inanem
Vulcani, martisque dolos, & dulcia furta,
Atque Chao densos divum numerabat amores:
Carmine quo captæ, dum fusis mollia pensa
Devoluunt: iterum maternas impulit aures
Luctus Aristæi, vitreisque sedilibus omnes
Obstupuere: sed ante alias Arethusa sorores
Prospiciens, summa flavum caput extulit unda!
Et procul: ô gemitu non frustra exterrita tanto°
Cyrene soror, ipse tibi, tua maxima cura,
Tristis Aristæus Penei genitoris ad undam
Stat lachrymans. & te crudelem nomine dicit.
Huic perculsa nova mentem formidine mater,
Duc age, duc ad nos; fas illi limina divum
Tangere, ait: simul alta iubet discedere late
Flu-

Flumina, qua iuvenis gressus inferret, at illum
Curvata in montis faciem circumstetit unda,
Accepitque sinu vasto, misitque sub amnem.
Iamque domũ mirans genitricis, & humida regna.
Speluncisque lacus clausos, lucosque sonantes,
Ibat, & ingenti motu stupefactus aquarum,
Omnia sub magna latentia flumina terra
Spectabat diuersa locis, Phasimque, Lycumque,
Et caput, unde altus primum se erumpit Enipeus,
Vnde pater Tiberinus, & unde Aniena fluenta,
Saxosumque sonans Hypanis, Mysusque Gaicus.
Et gemina auratus taurino cornua vultu,
Eridanus: quo non alius per pinguia culta
In mare purpureum violentior influit amnis
Postquam est in thalami pendentia pumice tecta
Perventum & nati fletus cognovit inanes
Cyrene: manibus liquidos dant ordine fontes,
Germanæ, tonsisque ferunt mantilia villis.
Pars epulis onerant mensas, & plena reponunt
Pocula: Panchæis adolescunt ignibus aræ.
Et mater, Cape Mæonij Carchesia Bacchi,
Oceano libemus, ait. simul ipsa precatur
Oceanumque patrem rerum, nymphasque sorores,
Centum quæ syluas, centum quæ flumina servant.
Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam:
Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit:
Omine quo firmans animum. sic incipit ipsa:
Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
Ceruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.
Hinc nunc Emathiæ portus, patriamque revisit
Pallenen: hunc & nymphæ venerantur, & ipse
Gran-

Grandævus Nereus, novit namque omnia vates,
Quæ sint, quæ fu erint, quæ mox ventura trahantur,
Quippe ita Neptuno visum est: immania cuius
Armenta, & turpes pascit sub gurgite phocas
Hic tibi nate prius vinclis capiendus, ut omnem
Expediat morbi causam, eventusque secundet.
Nam sine vi non vllà dabit præcepta: neque illum
Orando flectes: vim duram, & vincula capro
Tende: doli circũ hæc demum frangentur inanes:
Ipsa ego te, medios cum Sol accenderit æstus,
Cum sitiunt herbæ, & pecori jam gratior vmbra
In secreta senis ducam, quo fessus ab undis (est.
Se recipit: facilè ut somno aggrediare iacentem.
Verum vbi correptum manibus, vinclisque tene-
Tum variæ illudent species, atque ora ferarum. (bis
Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris.
Squamosusque draco, & fulva cervice leæna:
Aut acrem flammæ sonitum dabit: atque ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit.
Sed quanto ille magis formas se vertet in omnes,
Tanto, nate, magis contende tenacia vincla:
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris, incepto tegeret cum lumina somno.
Hæc ait, & liquidum ambrosiæ diffudit odorem:
Quo totum nati corpus perduxit at illi
Dulcis compositis spiravit crinibus aura. (gens
Atque habilis membris venit vigor. est specus in-
Exesi latere in montis, quo plurima vento
Cogitur, inque sinus scindit sese vnda reductos:
Deprensis olim statio tutissima nautis.
Intus se vasti Proteus tegit obijce saxi.
Hic iuvenem in latebris aversũ a lumine Nympha

 Collo-

Collocat: ipſa procul nebulis obſcura receſſit.
Iam rapidus torrens ſitientes Sirius Indos
Ardebat cœlo: & medium Sol igneus orbem
Hauſerat; arebant herbæ & cava flumina ſiccis
Faucibus ad limum radij tepefacta coquebant
Cum Proteus conſueta petens è fluctibus antra
Ibat: cum vaſti circum gens humida Ponti
Exultans, rorem latè diſpergit amarum.
Sternunt ſe ſomno diverſæ in littore phocæ.
Ipſe. (velut ſtabuli cuſtos in montibus olim,
Veſper ubi è paſtu vitulos ad tecta reducit,
Auditiſque lupos acuunt balatibus agni,)
Conſedit ſcopulo medius, numerumque recenſet
Cuius Ariſtæo quoniam eſt oblata facultas;
Vix defeſſa ſenem paſſus componere membra
Cum clamore ruit magno, maniciſque jacentem
Occupat, ille ſuæ contra non immemor artis,
Omnia transformat ſeſe in miracula rerum.
Ignemq́; horribilemq́; feram, fluviumq́; liquentem,
Verum, vbi nulla fugam reperit fallacias victus
In ſeſe redit, atque hominis tandem ore locutus:
Nam quis te, iuvenum confidentiſſime noſtras (le
Iuſſit adire domos? quique hinc petis? inquit. at il-
Scis Proteu; ſcis ipſe; neque eſt te fallere cuiquam:
Sed tu deſine velle deum præcepta ſecuti
Venimus huc, lapſis quæſitum oracula rebus.
Tantum effatus, ad hæc vates vi denique multa
Ardentes oculos intorſit lumine glauco,
Et graviter frendens, ſic fatis ora reſolvit:
Non te nullius exercent numinis iræ, (us
Magna lues commiſſa: tibi has miſerabilis Orphe-
Haud quaquam ob meritū pœnas (ni fata reſiſtant,)
Suſci-

Suscitat: & rapta graviter pro coniuge sæuit,
Illa qnidem, dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella,
Servantem ripas, alta non vidit in herba.
At chorus æqualis Driadum clamore supremos
Implerunt montes: flerunt Rhodopeiæ arces,
Altaque Pangea, & Rhesi Mavortia tellus,
Atque Getæ, atque Hebrus, atque Actias Orithya,
Ipse cava solans ægrum testudine amorem,
Te dulcis coniux, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.
Tenarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus manesque adijt, regemque tremendum,
Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.
At cantu commotæ Erebi de sedibus imis
Vmbræ ibant tenues, simulacraque luce carentum
Quam multa in syluis avium se millia condunt,
Veser vbi, aut hibernus agit de montibus imber.:
Matres, atque viri, defunctaque corpora vita
Magnanimum heroum, pueri, innuptæque puellæ,
Impositique rogis iuvenes ante ora parentum:
Quoscircum limus niger, & deformis arundo
Cocyti, tardaque palus innabilis vnda
Alligat, & novies Styx interfusa coercet,
Quin ipsæ stupuere domus, atque intima Lethi
Tartara; cæruleosque implexæ crinibus angues
Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora,
Atque Ixionei vento rota constitit orbis.
Iamque pedem referens, casus evaserat omnes,
Redditaque Euridice superas veniebat ad auras,
Pone sequens (namque hanc dederat Proserpina
Legem)

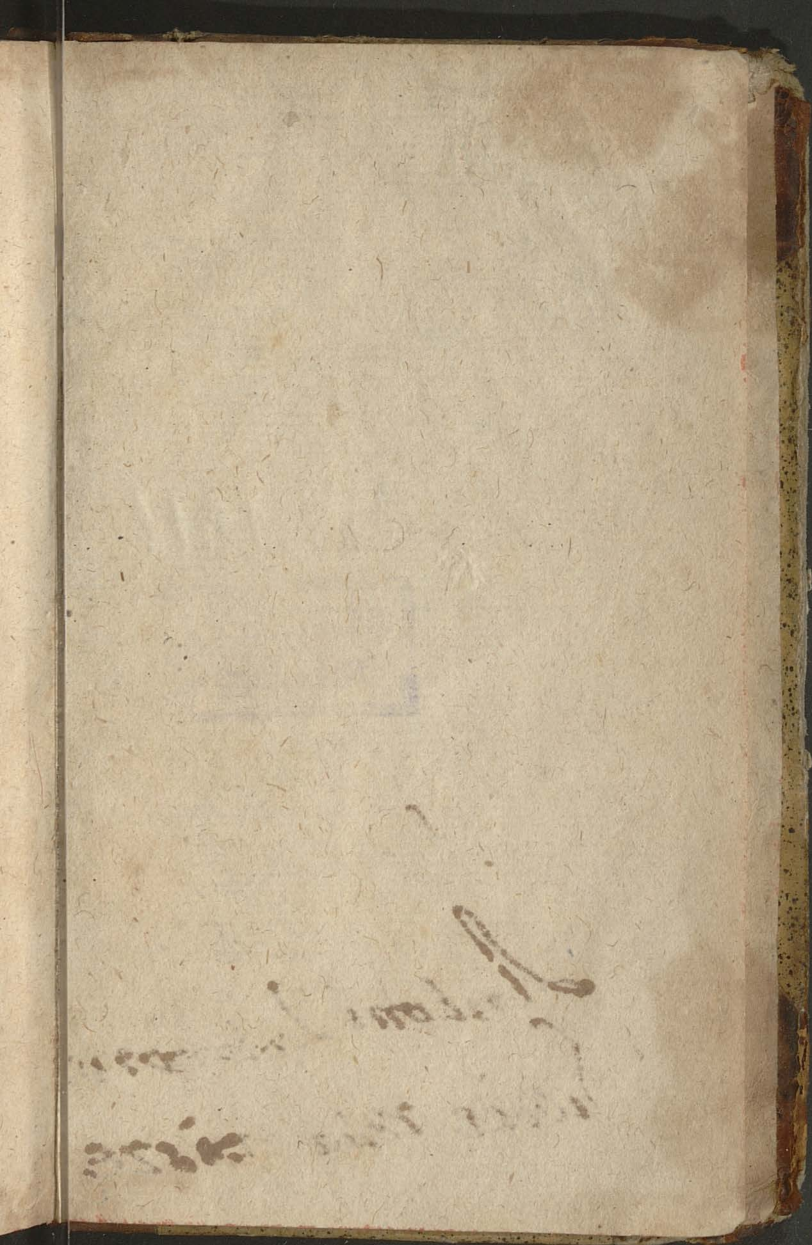
Cum ſubita incautum dementia cepit amantem,
(Ignoſcenda quidem, ſcirent ſi ignoſcere manes)
Reſtitit, Euridicemque ſuam jam luce ſub ipſa
Immemor, heu, victuſq; animi, reſpexit. ibi omnis
Effuſus labor, atque immitis rupta tyranni
Fœdera, terque fragor ſtagnis auditus Auernis.
Illa Quis & me, (inquit,) miſeram, & te perdidit, Orpheus?
Quis tantus furor? en iterum crudelia retro
Fata vocant, conditque natantia lumina ſomnus.
Iamque vale: feror ingenti circumdata nocte,
Invalidaſque tibi tendens, heu non tua, palmas.
Dixit, & ex oculis ſubito, ceu fumus in auras
Commiſtus, tenues fugit diverſa: neque illum
Prenſantem nequiquam Vmbras, & multa volen-
Dicere, præterea vidit, nec portitor Orci (tem
Amplius obiectam paſſus tranſire paludem.
Quid faceret? quo ſe rapta bis conjuge ferret?
Quo fletu manes, qua numina voce moveret?
Illa quidem Stigia nabat jam frigida cymba.
Septem illum totos perhibent ex ordine menſes,
Rupe ſub aerea, deſerti ad Strymonis vndam
Fleviſſe, & gelidis hæc euolviſſe ſub antris,
Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.
Qualis populea mærens philomela ſub umbra
Amiſſos queritur fætus: quos durus arator
Obſervans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramoque ſedens miſerabile carmen
Integrat, & mæſtis late loca queſtibus implet.
Nulla Venus, nullique animum flexere Hymenei:
Solus Hyperboreas glacies, Tanaimque nivalem,
Arvaque Rhiphæis nunquam viduata pruinis
Luſtrabat, raptam Eurydicen, atque irrita Ditis
Dona

Donâ querens spretæ Ciconũ quo munere matres
Inter sacra Deum, nocturnaque Orgia Bacchi,
Discerptum latos iuvenem sparsere per agros.
Tum quoque marmorea caput à cervice revulsum,
Gurgite cum medio portans, Oeagrius Hebrus
Volverat, Euridicen vox ipsa, & frigida lingua,
Ah miseram Eurydicen, anima fugiente vocabat:
Eurydicen toto referebant flumine ripæ.
Hæc Proteus, & se iactu dedit æquor in altum,
Quaque dedit, spumantẽ undam sub vertice torsit.
At non Cyrene, namque ultro affata timentem:
Natæ, licet tristes animo deponere curas.
Hæc omnis morbi causa: hinc miserabile nymphæ,
Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
Exitium misere apibus tu munera supplex
Tende, petens pacem, & faciles venerare Napeas:
Namque dabunt veniam votis, irasque remittent.
Sed, modus ornandi qui sit prius ordine dicam.
Quatuor eximios præstanti corpore tauros,
Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycæi,
Delige, & intacta totidem cervice iuvencas.
Quatuor his aras alta ad delubra dearum
Constitue, & sacrum iugulis demitte cruorem,
Corporaque ipsa boum frondoso desere luco.
Post, ubi nona suos Aurora ostenderit ortus,
Inferias Orphei Lethæa papavera mittes,
Et nigram mactabis ovem, lucumque revises.
Placatam Eurydicen vitulâ venerabere cæsâ.
Haud mora: continuo matris præcepta facessit,
Ad delubra venit, monstratas excitat aras,
Quatuor eximios præstanti corpore tauros
Ducit, & intacta totidem cervice iuvencas.

Poſt ubi nona ſuos Aurora induxerat ortus,
Inferias Orphei mittit, lucumque reviſit.
Hic verò ſubitum ac dictu mirabile monſtrum
Aſpiciunt: liquefacta boum per viſcera toto
Stridere apes vtero, & ruptis efferuere coſtis,
Immenſaſque trahi nubes: iamque arbore ſumma
Confluere, & lentis uvam demittere ramis.
Hæc ſuper arvorum cultu, pecorumq; canabam,
Et ſuper arboribus, Cæſar dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello, victorque volentes
Per populos dat iura, viamque affectat Olimpo.
Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, ſtudijs florentem ignobilis oti:
Carmina qui luſi paſtorum, audaxque iuventa,
Tityre, te patulæ cecini ſub tegmine fagi.

FINIS GEORGICORUM.

4277

Dob 1911

Antoni Lobzowski
swoię reką pisze

